

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Teatteriharrastuksen vaikutus minuuteen: sosiaaliset – ja vuorovaikutustaidot

Suvi Saarela

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

05/2010

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Suvi Emilia Saarela	Sivumäärä 53
Työn nimi Teatteriharrastuksen vaikutus minuuteen: sosiaaliset- ja vuorovaikutustaidot	
Ohjaava opettaja Matti Pesola	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Vihdin Teatteri ry	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia ja kartoittaa, vaikuttaako teatteriharrastus sosiaalisiin taitoihin ja vuorovaikutuskäyttäytymiseen ja niiden myötä minuuden vahvistumiseen.. Tässä tutkimuksessa tulen havainnoimaan teatterilaisten vuorovaikutuskäytöstä ja teemahaastattelujen ja kirjallisten kyselyiden kautta kartoittamaan teatteriharrastuksen vaikutusta sosiaalisiin taitoihin ja vuorovaikutuskäyttäytymiseen sekä minuuteen.</p> <p>Opinnäytetyö on laadittu kohdennetututkimuksen malliin, mutta sen tuloksia voidaan peilata osana teatteriin liitettäviä mielikuvia ja samaan aihealueeseen kuuluvaa tutkimusaineistoa. Tutkimukseen osallistui yhteensä seitsemän (7) Vihdin Teatterin (vuonna 2010 rekisterissä olevaa) jäsentä, jotka valittiin satunnaisotannalla 18–80-vuotiaiden jäsenten joukosta.</p> <p>Tutkimusryhmästä viisi (5) henkilöä osallistui tutkimuksessa käytettyyn puolistrukturoituun haastatteluun eli teemahaastatteluun, jossa kysyttiin haastateltavien kokemuksia omasta toiminnastaan ja sen muutoksista ennen ja jälkeen teatteriharrastuksen aloittamisen. Tutkimushaastattelut toteutettiin kevättalvella (1.4–10.4.2010).</p> <p>Kirjallinen kysely toteutettiin, sosiaalisen median viestimen Facebookin kautta, kevättalvella (1.4–10.4.2010) – tämä keino mahdollisti suoran viestinnän määritellyn ryhmän kesken. Vihdin Teatterilla on kyseisessä virtuaaliympäristössä oma ryhmänsä, voitiin tätä kautta tavoittaa mahdollisimman suuri otanta yhteisön jäseniä. Facebook yhteydenoton keinona, osoittautui kuitenkin melko heikoksi tavaksi saada tuloksia, ja vastauksia saatiin vain kahdelta, vaikka kysely oli lähetetty 16 jäsenelle.</p> <p>Kvalitatiivisten tutkimustulosten, sekä haastattelun, että kirjallisen tutkimuksen tulosten arvioinnissa käytin teemoittelua ja laskemista – tällä tarkoitetaan tietyn vastaustyyppien ilmenemistä usean kohderyhmän jäsenen vastauksissa ja tarkoitus on kartoittaa tiettyjen vastaustyyppien ilmenemistä verraten vastausten kokonaissuhteeseen.</p> <p>Tutkimusaineiston analysoinnin ja purun pohjalta pyrittiin tuomaan esiin ajatuksia ja tuntemuksia teatteriharrastuksen persoonaa tukevista ja sosiaalista minuutta voimaannuttavista piirteistä. Tutkimuksen tarkoituksena ei ole todentaa mitään uutta ilmiötä, vaan kartoittaa, ja jo tehtyjen tutkimuksien valossa vahvistaa, teatteriharrastuksen positiivisia mahdollisuuksia osana sosiaalistavahvistamista.</p>	
Asiasanat teatteri, teatteriharrastus, teatteripedagogiikka, sosiaalisuus, sosiaalinen minä, sosiaaliset taidot, vuorovaikutus, vuorovaikutustaidot, vuorovaikutuskäyttäytyminen	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme of Civic Activity and Youth Work

ABSTRACT

Author Suvi Emilia Saarela	Number of Pages 53
Title The Effect of Theater as a Hobby on One's Self: Social and Interactional Skills	
Supervisor Matti Pesola	
Subscriber and/or Mentor Vihdin Teatteri ry	
<p>Abstract</p> <p>The purpose of this thesis was to study what effects does theater as a hobby have on a person's social and interactional behavior. In this thesis I will observe the interactional behavior of actors (meaning a person whose hobby is theater) and illustrate the effects to social skills and a person's self with thematic interviews.</p> <p>The method of the thesis was a case study but the results can be reflected to the image people have about theater and to research from the same subject. A total of seven (7) people participated in this research, all of which were members of Vihdin Teatteri in 2010. They were selected by random sample amongst the 18-80 year old members.</p> <p>Five (5) people of the group took part in the semi-structured survey also known as a thematic interview. In the interview the people were asked questions about their own behavior and it's changes before and after starting the theater hobby. The interviews took place in early spring (1.4. – 10.4.2010).</p> <p>The written survey was done in early spring (1.4.2010 – 10.4.2010) in Facebook which is the messenger of today's social media – this method enabled direct exchange of messages between the group. As Vihdin Teatteri has a group in this virtual environment, it was possible to maximize the sample of members. Nevertheless it turned out to be quite a poor way to get results, as only two people answered, even though the survey was sent to 16 members.</p> <p>Theming and addition were used to evaluate the qualitative research results, the interview and the written survey – this means finding out patterns where similar answers occur in multiple members of the target group. The purpose is to map out the occurrence of certain answers compared to the overall answers.</p> <p>Based on analysis and decompilation of the research material, the goal was to present thoughts and feelings about social and empowering qualities that support a person's self. The purpose of the thesis is not to verify any new phenomena, but to map out - in light of previous research - the positive opportunities that theater as a hobby presents as a part of social empowerment.</p>	
Keywords theatre, theatre as a hobby, theatre pedagogics, social skills, social person, interactional skills, interactional behavior	

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	6
1.1 Tausta	6
1.2 Tutkimuskysymys	7
1.3 Tutkimuskohteen rajaus	7
1.4 Opinnäytetyön rakenne	8
2 TUTKIMUSMENETELMÄN KUVAUS	8
2.1 Tutkimusmenetelmän valinta ja toteutus	8
2.2 Kvalitatiivisen tutkimuksen näytteen valinta	11
2.3 Haastattelukysymysten suunnittelu	12
2.4 Aineiston kattavuuden arviointi	13
2.5 Aineiston analysointi käytetyn tutkimusmenetelmän valossa	13
2.6 Tutkimuksen luotettavuuden arvio	14
2.7 Validius	15
3 TEATTERI – TAIDEMUOTO JA YHTEISÖ	16
3.1 Teatteri käsitteenä	16
3.2 Teatteri sosiaalisena yhteisönä ja toimintaympäristönä	17
3.3 Teatteriharrastuksen vaikutteet	18
3.4 Vihdin teatteri	19
4 TEATTERIHARRASTUS: VUOROVAIKUTUS JA SOSIAALISUUS	20
4.1 Vuorovaikutus ja sosiaalisuus osana muuttuvaa yhteiskuntaa	20
4.2 Sosiaalinen vuorovaikutus	21
4.3 Viestintä ja vuorovaikutus	22
4.4 Sanat ja ilmaisu	23
4.5 Teatteripedagogiikka	24
4.6 Teatterissa oppimisen päämäärä, tavoite ja tarkoitus	26
5 HARRASTAJIEN KOKEMUKSIA JA AJATUKSIA	27
5.1 Miten ja miksi teatteriin	27
5.2 Teatteria ja kokemuksia	28
6 TEATTERIIN LIITTYVÄT MIELIKUVAT	29
6.1 Millainen sosiaalisena toimijana ennen teatteriharrastusta	30
6.2 Mahdolliset harrastukseen liitetyt ongelmat	31
6.3 Rooli teatterissa	31
6.4 Mielikuvien muutos harrastuksen myötä	32
6.5 Teatteriharrastus osana arkea	33
7 TEATTERIN YKSILÖLLINEN MERKITYS – MINÄN KEHITYS	34
7.1 Vuorovaikutus yhteisöön: kohtaamisia yleisön kanssa ja lavalla	35
7.2 Sosiaalisen minän kehitys - itsevarmuus	37
7.3 Samaistuminen ja peilaus	40
7.4 Roolityö ja roolin kasvu osana persoonaa	42
7.5 Teatteriharrastuksen koetut vaikutukset	44

7.6 Jännitys ja sen muutos	46
8 TULOKSET	47
8.1 Pohdintaa ja esille nousseita huomioita	47
8.2 Loppupäätelmä	48
LÄHTEET	49
LIITTEET	52

1. JOHDANTO

1.1 Tausta

Mitä teatteriharrastus on ja minkälaisia kokemuksia ja mielikuvia harrastajalla jo on olemassa ennen harrastuksen aloittamista. Mitkä tekijät motivoivat aloittamaan teatteriharrastuksen, sekä että harrastaminen on pitkälti omaehtoista, jolloin oman paikansa ja roolinsa yhteisössä voi itse määrittää. Toimivatko motiivina myös harrastuksen myötä syntyvät uudet kontaktit. Vaikuttaako harrastuksen mahdollinen positiivinen vaikutus – kuten sosiaalisten pelkojen ja jännittämisen ”parantuminen”, aloitus päätökseen. Miten harrastus vaikuttaa minuuteen ja minuuden voimaantumiseen?

Tämän tutkimuksen taustaolettamuksena on, että teatteriharrastus vaikuttaa positiivisesti minän kehitykseen ja antaa henkilölle vahvemmat ja laajemmat taidot toimia sosiaalisissa tilanteissa. Oletusta tukevat myös kokemukseni teatterilaisten hyvistä vuorovaikutustaidoista, jotka mielestäni liittyvät vahvasti kokemukselliseen ja harjoiteltuun vastavuoroisuuteen, jota teatterissa tarvitaan.

Olen itse harrastanut teatteria 14 vuotta ja ollut monissa harrasteen mukanaan tuomissa toimissa mukana: organisoimassa ja markkinoimassa, lavalla, teatterin toimistolla apulaisena ja lipunmyynnissä. Olen itse hakeutunut, ja lopulta päätenyt teatteriin hakiessani samanhenkisiä kavereita ja apua jännitykseen, joka ilmeni koulussa erilaisissa esiintymistilanteissa. Tämän vuoksi tuntui läheiseltä ja luonnolliselta lähteä tutkimaan harrastuksen vaikutuksia sosiaalisiin taitoihin ja vuorovaikutuskäyttäytymiseen, varsinkin kun olen suunnannut omat opintoni sosiaaliseen vahvistamiseen, mediakasvatukseen ja teatteritaiteisiin, sekä koulun käynnin aikana ollut työssä, jossa sosiaalisten taitojen ja vuorovaikutuskäytöksen hiomiseen olen käyttänyt teatteria apuna.

1.2 Tutkimuskysymys

Tämän opinnäytetyöntyön tarkoituksena on selvittää, miten teatteriharrastus vaikuttaa sosiaalisen minän vahvistumiseen ja millaisia kokemuksia ja tunteita teatterin harrastajilla on harrastuksen vaikutuksesta heidän sosiaaliin- ja vuorovaikutustaitoihinsa, ennen ja jälkeen harrastuksen.

Näitä tunteita ja niiden muutoksia kuvaan jakamalla tutkimuksen kahteen osaluokkaan, ”kokemukset ennen teatteriharrastusta” ja ”kokemukset harrastuksen aikana ja jälkeen”- näin jaottaessani voin helpoiten selvittää konkreettisesti koettuja muutoksia, ja rajata toiminnan selvästi aikaan ennen ja jälkeen.

Tulen ilmentämään ja analysoimaan niitä ajatuksia, tunteita, odotuksia ja mielikuvia, joita teatterilaisilla on nyt harrastuksen aikana syntynyt omasta sosiaalisesta ja vuorovaikutuksellisesta toiminnastaan ja sen muutoksista.

1.3 Tutkimuskohteen rajaaminen

Rajaan tutkimuksen koskemaan Vihdin Teatterin jäsenrekisterissä vuonna 2010 olevia 18–80-vuotiaita jäseniä. Tutkimuksessa käsitellään harrastukseen kohdistuvia kokemuksia liittyen sosiaaliin ja vuorovaikutuksellisiin taitoihin ja toimiin, sekä nostan esille havaittuja ja koettuja muutoksia harrastuksen aloittamisen jälkeen.

Tämä tutkimus ei lähde havainnoimaan tai vertailemaan haastateltavien persoonallisia eroavaisuuksia sosiaalisuudessa tai erilaisia lähtökohtia, sillä tarkoituksena on keskittyä tutkimaan vain vaikutuksia yleisellä tasolla.

1.4 Opinnäytetyön rakenne

Opinnäytetyöni tietoperustassa avataan teatteriharrastukseen liitettyjä käsitteitä ja avaa jo aiemmin tehtyjen tutkimusten avulla harrastuksen vaikutuksesta jo saatuja tuloksia. Lyhyesti tutkimuksessa käsitellään myös teatteriharrastuksen käytäntöjä, sekä selvitetään Vihdin Teatterin toimintaa ja sen muotoja.

Tutkimuksen aihepiiriin soveltuvaa ja liittyvää materiaalia löytyy kirjallisuudesta, aikaisemmin tehdyistä vastaavanlaisista tutkimuksista ja Internetistä.

Teatteriharrastusta sinällään on Suomessa tutkittu melko vähän. Merkittävin tutkimus lienee Timo Sinivuoren akateeminen väitöskirja Teatteriharrastuksen merkitys, teatteriharrastusmotiivit ja taiteellinen oppiminen teatteriesityksen valmistusprosessissa. Tutkimuksessaan Sinivuori on kartoittanut teatteriharrastusta harrastusmotiivien ja oppimisen näkökulmasta.

Tässä tutkimuksessani ilmennän teatteriharrastuksen vaikutuksia minuuteen, ja eteen hakien, valitsemani metodin keinoin, vastausta asettamaani kysymykseen. Oleellista tulosten saannin kannalta on, käydä läpi muutokset, ja teemoitella ne tilanteisiin ennen ja jälkeen – tällöin voidaan nostaa muutokset esille.

2 TUTKIMUSMENETELMÄN KUVAUS

2.1 Tutkimusmenetelmän valinta ja toteutus

Valitsin menetelmäksi kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen, jonka keinoin lähdin hakemaan vastauksia tutkimuskysymykseeni. tutkimusmenetelmänä käytin puoli-strukturoitua haastattelua eli teemahaastattelua. ”Tässä menetelmässä kysymykset ovat kaikille samat, mutta haastateltaville ei esitetä valmiita vastausvaihtoehtoja, vaan haastateltava saa vastata kysymykseen omin sanoin.” (Eskola & Suoranta 2000, 86)

”Kyseisen haastattelun ominaispiirteisiin kuuluu mm. se, että haastattelijat ovat kokeneet tietyn tilanteen ja että tutkija on alustavasti selvittänyt tutkittavan asian oleellisesti

tärkeitä osia, prosesseja ja kokonaisuuksia.” (Merton, Fiske & Kendall 1956, 3-4) Koin juuri tämän seikan toteutuvan haastattelu tilanteessa, sillä minä haastattelijana ja haastateltava itse oli sisäistänyt teatteriharrasteen osana oma kokemusmaailmaansa, joten käsitteellisesti voitiin asettua saman ymmärryksen piiriin ja olettaa tietämykseltä samaa tasoa puhuttaessa teatterista sinänsä.

Kari Kiviniemen (2001) mukaan laadullisen tutkimuksen aineistonkeruussa käytetään sellaisia menetelmiä, jotka vievät tutkijan lähelle tutkittavaa kohdettaan. Tutkijan tarkoituksena on tavoittaa tutkittavien näkökulma sekä heidän näkemyksensä tutkittavana olevasta ilmiöstä. Tyypillisiä aineistonkeruumuotoja ovat muun muassa haastattelu, jota käytin opinnäytetyössäni. (Aaltola & Valli 2001b, 68.)

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, jossa haastattelu kohdennetaan tiettyihin teemoihin, joista keskustellaan. Teemahaastattelussa kaikkein oleellista on, että yksityiskohtaisten kysymysten sijaan haastattelu etenee tiettyjen keskeisten teemojen varassa. Tämä tuo tutkittavien äänen kuuluviin. Teemahaastattelu ottaa huomioon myös sen, että ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamansa merkitykset ovat keskeisiä, samoin kuin sen, että merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47 - 48.) Saatavia vastauksia voidaan myös syventää, sekä esittää lisäkysymyksiä ja näin poistaa virhetulkintojen mahdollisuus. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 192)

Tutkimuksessani käytetyssä tutkimushaastattelussa on hyvä, että tutkija itse toimii haastattelijana, sillä haastattelija on osa tutkimusprosessia, jossa aineiston osittainen analysointi alkaa usein jo sen keruu vaiheessa. Samalla voidaan vaikuttaa haastattelun sujuvuuteen ja tuloksellisuuteen – sillä vaikka kysymykset olisikin laadittu selkeiksi ja aihepiiri haastateltavalle tuttu, voidaan haastattelun aikana kysymyksiä avata tai selventää kysymyksen tarkoitusperää. Pidin haastattelijan roolissani myös mielessä Hirsjärvi & Hurmeen esille nostaman ajatuksen haastattelun vuorovaikutuksellisesta osuudesta ja tulkinnan merkityksestä.

Tutkimuksen aineiston keräsin haastattelemalla ja analysoimalla sekä teemoittelemalla haastattelun tuloksia ja vertaamalla niistä nousseita pääkohtia alan kirjallisuuteen. Haastattelun apuna käytin nauhuria ja valmiiksi laadittua kysymyspohjaa (liite 1). Haastattelut olivat kestoltaan noin 40–60 minuuttisia.

Ennen haastatteluita otin haastateltaviin yhteyttä sähköpostitse ja kerroin koulutukseni pääkohdista, sekä avasin opinnäytetyöni lähtökohtia ja tarkoituksellisuutta. Postitin haastattelurungon haastateltaville etukäteen sähköpostitse, jotta heillä oli mahdollisuus tutustua kysymyksiin ennen haastattelua. Koin tämän mahdollistavan ajatuksien sisäistämistä ja tietynlaista luokittelua jo ennen haastattelu tilannetta, tällöin varsinaisessa tilanteessa päästäisiin syventymään suoraan tutkimusongelmiin.

Olin pohtinut, vaikuttaako tutkimuksen luonteen selvitys ja haastattelurunkoon alustava tutustuminen vastausten aitouteen. Koska tutkimuksessa ei kuitenkaan käsitellä tiedollista taitopohjaa, vaan pikemmin persoonan omaa kehitystä harrasteen kautta, en kokenut haastatteluun valmistautumisella olevan merkitystä haastattelussa saattavaan aineistoon.

Ennen varsinaisia haastattelu tilanteita testasin haastattelu rungon toimivuuden koe-haastateltavan kanssa – koin tämän olevan tarpeellista, jotta saatoin luottaa kysymyksien asetteluun olevan tutkimuskysymyksen kannalta oikein aseteltuja – vastaukset koskevat asiaa jota tutkitaan. Halusin samalla varmentaa, että kysymysten tulkinta on helppoa ja luomani haastattelurungon ympärille voidaan luoda teemoiteltu, mutta vapaa ja kattava haastattelu tilanne.

Teemahaastattelun avulla sain vastauksia tutkimuskysymyksiini laajemmassa kontekstissa ja pääsin kasvotusten ja havainnolliseen vuorovaikutustilanteeseen haastateltavan kanssa ja kuten Eskola & Suoranta (2000) toteavatkin: ”jos haluamme tietää mitä toinen ihminen ajattelee, miksemme kysyisi sitä häneltä suoraan.” (Eskola & Suoranta 2000, 85).

Eskolan ja Suorannan (2000) mukaan teemahaastattelu on hyvä tutkimusmetodi, koska se on muodoltaan niin avoin. Vastaaja pääsee halutessaan puhumaan vapaamuotoisesti, jolloin kerätyn aineiston voi katsoa edustavan haastateltavan puhetta itsessään. Teemahaastattelussa käytettävät termit takaavat sen, että jokaisen haastateltavan kanssa on puhuttu, ainakin jossain määrin, samoista aihepiireistä.

Haastattelun teemat muodostavat oman konkreettisen kehikkonsa, mikä taas helpottaa litteroidun aineiston jäsentynyttä lähestymistä. (Eskola & Suoranta 2000, 87.)

Mielsin, että juuri teemahaastattelu oli oiva valinta tutkimusmetodiksi. Haastatteluiden yhtenäinen runko helpotti aineiston luokittelua.

Teemahaastattelun rinnalle otin kirjallisen kyselyn, joka toimi täysin informatiivisena ja vastauksia tiiviisti keräävänä, sekä tulkinnan osuuden tiedonkeruusta ulos rajaavana tiedon keruun muotona. Toteutin kirjallisen kyselyn teemahaastatteluun luodun haastattelu rungon mukaan (liite 1). Lähetin kyselyn, sosiaalisen median viestimen, Facebookin kautta tuon median sisällä luodun Vihdin Teatteri ryhmän jäsenille.

Kirjallinen kysely mahdollisti tulosten vaivattoman läpikäynnin ja teemoittelun, kun jokaisen kysymyksen alle voitiin koota siihen saatu vastausten kirjo ja laskea tietyn vastuksen esiintyvyys prosentuaalisesti osana kutakin teemaa.

Tällä tiedonkeruullisella keinolla voitiin tavoittaa suuri otanta ryhmästä – sillä vastuksen anto ei ollut sidoksissa aikaan, paikkaan tai kontaktiin ja vastausten antoon saattoi käyttää itse määritellyn ajan, kuitenkin vastausmuodon helppoudesta riippumatta otanta jäi pieneksi.

Virhemarginaaliin, tällä tiedonkeruun tavalla, on laskettava mahdollinen väärintulkinnan riski, kun haastattelija ei itse ole paikalla tarkentamassa tai avaamassa kysymyksen sisältöä.

2.2 Kvalitatiivisen tutkimuksen näytteen valinta

Laadullisessa tutkimuksessa keskitytään usein varsin pieneen määrään tapauksia ja niitä pyritään analysoimaan mahdollisimman perusteellisesti. Aineiston tieteellisyyden kriteerinä ei näin ollen olekaan määrä, vaan laatu, käsitteellistämisen kattavuus. (Eskola & Suoranta 2000, 18)

Pyysin Vihdin Teatterilta tutkimusryhmäksi 5-10 satunnaisotannalla valittavaa, jäsenrekisterissä vuonna 2010 olevaa, 18–80 -vuotiasta henkilöä. En tiennyt tutkimusryhmän mahdollisista kokemuksista teatteriin liittyen, tai harrastuksen intensiivisyyttä osana arkea. Kaikilla haastateltavilla oli kuitenkin takana monenlaista osallisuutta

osana teatterin toimintaa – ja avoimuus puhua kokemuksista auttoi aineiston keruussa.

2.3 Haastattelukysymysten suunnittelu

Asetin tutkimukselleni kolmeen pääkohtaan keskittyvän haastattelurungon (liite 1). Ensimmäinen kysymyssarja, niin sanottu yleinen kysymyssarja koski taustatietoja, joissa selvitin haastateltavan sukupuolen, iän, asuinpaikan, siviilisäädyn, ammatin ja opinnot sekä harrastuksen aloitus ajankohdan ja erilaiset roolit ja työtehtävät osana teatterin toimintaa.

Toinen kysymyssarja koski mielikuvia ennen teatteriharrastuksen aloittamista. Tässä osiossa selvitin muun muassa tärkeimpiä syitä harrasteen aloittamiselle ja mielikuvia harrasteesta ennen varsinaista osallisuutta toimintaan. Tärkeää oli myös selvittää havainnollisesti haastateltavan käsitystä itsestään sosiaalisena toimijana ennen harrasteen alkua ja mahdollisia ongelma kohtia, joita on kohdannut harrastusta aloittaessaan. Havainnollista ja selittävää on myös tarkastella haastateltavan lähtökohtia ja toiveita sijoittumisesta harrasteen piiriin ja osaksi teatteriyhteisöä.

Kolmas kysymyssarja kartoitti ja pyrki selittämään harrastuksen aikana tapahtuneet mielikuva muutokset. Pyrin kartoittamaan harrastuksen aikana tapahtuneita mielikuva muutoksia ja ennen kaikkea muutoksia sosiaalisen minän kehityksessä ja mahdollisen vuorovaikutuksellisen ja sosiaalisen kontaktin oton helpottumisessa harrastuksen antamien valmiuksien valossa.

Kartoitan kokeeko haastateltava harrastuksen helpottaneen arkipäivän vuorovaikutustilanteita muun muassa matalampana kynnyksenä puhua ja esiintyä tai kohdata uusia ihmisiä. Pyydän haastateltavaa pohtimaan neljää muutosta itsessään harrasteen vaikutuksen myötä ja pyrin selvittämään muutosten suunnan.

2.4 Aineiston kattavuuden arviointi

Yksi tapa aineiston riittävyyden tarkasteluun on puhua sen kylläntymisestä eli saturaatiosta.” Aineiston määrä on kvalitatiivisessa tutkimuksessa pitkälle tutkimuskohtainen; vastauksia tarvitaan juuri se verran kuin on aiheen kannalta välttämätöntä. Tutkijan on tutkimuskohtaisesti päätettävä, milloin aineistoa on tullut kerättyä riittävästi, jotta se kattaa tutkimusongelman.” (Eskola & Suoranta 2000, 62–63).

Vaikka otanta opinnäytetyöni haastattelussa onkin pieni, on havaittava, että teemoittelussa haastattelussa on kohdennettu kysymyksiä ja siten saatu pienenkin otannan avulla katettua välttämätön tutkimusaineisto ja voitu lähteä hakemaan aineiston kautta tuloksellisuutta. Aineiston teemoittelusta sekä jaottelusta, kokemuksiin ennen ja jälkeen harrastuksen, saadaan selkeästi nostettua esille, niin ajatuksia kuin mielipiteitäkin teatteriharrastuksen vaikutuksesta sosiaalisuhteisiin ja vuorovaikutus käytöseen, ja sitä kautta minuuteen ja minuuden kasvuun.

2.5 Aineiston analysointi käytetyn tutkimusmenetelmän valossa

Opinnäytetyöni tutkimusaineistona käytin haastatteluista koottua nauhamateriaalia, jotka olin purkanut sanasanaisesti eli litteroiden paperiversioiksi, joiden kautta palaaminen aineistoon helpottui ja voitiin tarkentaa aineistoa tarvittaessa.

Kvalitatiivisten tutkimustulosten analysointitapana käytin teemoittelua, jolla tarkoitan tässä nimenomaisessa tutkimuksessa haastattelu aineiston teemoittelua tiettyjen toistuvien piirteiden tai asioiden mukaan.” Teemoittelussa tarkastellaan sellaisia aineistosta esille nousevia asioita, jotka ovat yhteisiä usealle haastateltavalle.” (Hirsjärvi & Hurme 2001, 172–173).

Tutkimusta avatessa kävin läpi kaikki kolme kysymyssarjaa vastaus vastaukselta ja pyrin havainnoimaan mahdollisia toistuvasti esille nousevia vastausmuotoja, jotka koskivat, tiettyä kysymyssarjaa. Tällä tavalla pystyin keskittymään oleellisiin teemoi-

hin ja saamaan selville tutkimuksen kannalta tärkeitä – mahdollisimman monelle vastaajalle yhteisiä tuntemuksia ja mielikuvia ennen ja jälkeen harrasteen aloittamisen.

Teemoittelun tukena käytin analysointimenetelmää, jossa selvitin saman vastauksen esiintyvyyden määrän osana tiettyä aihekokonaisuutta. Huomioin teemoittelussa myös sen seikan, etteivät kaikki haastateltavat samaa tarkoittaessaan kuitenkaan aina vastaa samalla lailla – tätä vastausten tulkinnan oikeutta pyrin tarkentamaan kirjoittamalla haastattelut mahdollisimman nopeasti auki ja haastattelu tilanteessa pyysin haastateltavaa tarkentamaan vastaustaan, jos mahdollista.

Kirjallisen kyselyn tulokset kokosin teemoitellen kysymyssarjojen mukaan, ja hain teemoista laskien vastauksia, joiden ilmentymisprosentti oli osuudeltaan suurempi kokonaisvastausmäärään nähden. Tässä teemoittelun muodossa, apuna olivat kysymyspohjan otsikointi ja varsinaiset kysymykset, joiden mukaan kyselyyn osallistuneet henkilöt olivat vastanneet. Vastaukset saatettiin siis suoraan koota allekkain tietyn kysymyksen alle ja tarkastella kokonaisotantaa, joka kosi tiettyä kysymystä. Jokaisten kysymyksen vastaussarjasta voitiin laskemalla hahmottaa muutama esille nouseva vastuusten teema ja tällä tavoin pystyttiin kartoittamaan suora prosentuaalisuus.

2.6 Tutkimuksen luotettavuuden arvio

Opinnäytetyöni tutkimusosuuden luotettavuutta tuki se, että kaikki haastattelut tallentuivat nauhalle, josta ne saatettiin helposti purkaa ja tarkistaa vastaukset analysoinnin aikana. Halusin mahdollisimman tarkalla haastattelun purulla kirjata ylös myös asiat, jotka eivät varsinaisessa nauhaversiossa välittyneet, vaan tulivat ilmi vuorovaikutuksessa ja tilanteessa sinällään. Näin saatoin toteuttaa samalla Hirsjärven (2000, 214) esittämän ajatuksen tutkimuksen luotettavuuden kohentumisesta mahdollisimman tarkan selostuksen avulla aineiston purku vaiheessa.

Tekemäni havainnot kirjoitin päiväkirjamerkinnän tavoin ylös heti havaintotilanteen jälkeen, jolloin tilanne oli vielä tuoreena mielessä ja siihen palaaminen kirjallisen materiaalin kautta helpottui aineiston avaamisen yhteydessä.

Kirjallisen haastattelun vastukset sain kohderyhmältä suoraan kirjallisena versiona – sana sanaisesti, niin kuin he itse olivat asian ilmaisseet. Tässä vastaus muodossa tulkinnalle jää osuutta hyvin vähän ja vastaukset voidaan siirtää sellaisinaan – ilman litterointia tai havainnointia – osaksi tutkimusaineistoa ja tarkastaa suoraan alkupe-
räisessä konseptissaan

2.7 Validius

Opinnäytetyöni validius perustuu pitkälti siihen, että varsinainen haastattelu runko oli luotu ja muotoiltu niin selkeiksi ja helposti tarkennettaviksi, että vastausten ja mielipi-
teiden ilmi tuominen helpottui ja vastukset toivat esiin hyvin kysytyn asian.

Omat kokemukseni ja osallisuuteni teatterin toimintaan harrastusmuotona, ja sosiaa-
linen vahvistaminen osana opintokokonaisuuttani, toivat tutkimukseen sen lisän, että pystyin suunnittelemaan ja kohdentamaan haastattelu kysymykset tarkasti osaksi
tutkittavaa aihetta, ja näin tavoittelemaan tutkimukselle keskeisiä piirteitä.

Cook ja Campbell (1979) erottavat tutkimusmenetelmän validiuden tarkastelussa
esille neljä eri muotoa: tilastollinen, rakenteellinen, sisäinen ja ulkoinen validius. Ra-
kenteellinen validius liittyy kysymykseen siitä koskeeko tutkimus sitä, mitä sen olet-
taan koskevan. Tutkimuksen etenemisen kannalta on huomioitava myös Hirsjärven &
Hurmeen (2000) näkemys siitä, että kaikkea nähtyä ja koettua aineistoa ei voi tai pi-
däkään vahvistaa ja tulkita kirjallisuuden kautta.

Tässä opinnäytetyössä aineiston analyysi tarkoittaa periaatteellisesti aineiston järjes-
telyä ja siitä tehtävien johtopäätöksien purkua havainnollisiksi tulkinnoiksi tilanteen
muutoksista. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa monipuolinen ja konkreettinen aineiston
järjestely on pyrittävä suorittamaan systemaattisesti perusteltavuuteen, kattavuuteen,
rationaalisuuteen ja todellisuuteen pohjaten sanoo Syrjälä & Numminen (1988).

Eskola & Suorannan (1998) tulkinnan mukaan, laadullisessa aineiston analyysissa
on tarkoitus tiivistää materiaali, kuitenkin kadottamatta sen informatiivista sisältöä.

Samalla on tarkoituksenmukaista tuoda aineistoon selkeyttä ja tuottaa uutta tietoa tukittavasta aiheesta.

3 TEATTERI – TAIDEMUOTO JA YHTEISÖ

3.1 Teatteri käsitteenä

Teatteri alan kirjallisuudessa teatteri määritellään seuraavasti: ”Teatteri on taidemuoto, jossa näyttelijät esiintyvät yleisön edessä puhetta, musiikkia, tanssia, liikkeitä ja eleitä hyödyntäen. Tavanomaisen kerronnan lisäksi teatterilla on useita erityyppisiä muotoja ja lajeja kuten muiden muassa ooppera, baletti, pantomiimi.” (Allan Owens & Keith Barber, 1998. Marjo-Riitta Ventola & Micke Renlund, 2005. Pieta Koskenniemi, 2007) Tässä tutkimuksessa, rajaon teatterikäsitteen koskemaan harrastajateatteria ja sen toiminnan muotoja.

Teatterin historiaa kuvaavassa teoksessaan Glynne Wickham (1995) kuvaa teatterin muotoutumista antiikin ajoista nykypäivään. ”Nykyisen länsimaisen teatterin juuret ulottuvat antiikin Kreikkaan. Vaikka varhaisemminkin kulttuureilla oli ollut jumalmyytteihin liittyviä esityksiä, joihin oli kuulunut tanssia ja laulua, vasta antiikin Kreikassa teatteri sai nykyisenkaltaisia institutionaalisia piirteitä. Antiikin Kreikan teatterisanas-
tosta on siirtynyt paljon nykyaikaan – tunnetuimpana, alun perin katsomoa tarkoittanut sana theatron (θέατρον), josta useissa kielissä tunnettu teatteri on peräisin. Ensimmäiset teatterimuodot olivat tragedia ja komedia ja pääsääntöisesti lavalla esiintyivät miehet – teatteri oli myös mielletty oppineiden ja lukeneiden harrastukseksi.” (Glynne Wickham, 1995)

Perinteisen puheteatterin lisäksi teatterilla on useita muita muotoja. Esimerkiksi musikaaliteatterissa esiintyjät myös laulavat. Tanssia, teatteria, musiikkia ja toisinaan sirkustaidettakin yhdistellään poikkitaiteellisesti tanssiteatterissa. Myös ooppera ja operetti juontavat juurensa teatteriin.

Yhteisöteatteri on teatterimuoto, jossa teatterin keinoja käytetään mm. yhteisön ongelmien selvittämiseen ja ratkaisemiseen. Yhteisöteatterissa on myös tavallista, että yhteisön jäsen osallistuu toimintaan, pelkän katsomisen sijaan. Tätä teatterin muotoa

on käytetty paljon erilaisten ryhmäännyttämis ja sosiaalistamis tilainten osana tai konfliktitilanteiden purussa ja yhteisön voimaannuttamisen osana. Tunnetuimpia yhteisöteatterin muotoja ovat mm. prosessidraama ja Augusto Boalin kehittämä Forum-teatteri. (Pieta Koskenniemi, 2007. Marjo-Riitta Ventola & Micke Renlund, 2005)

Suomessa on noin 56 valtionosuusteatteria, joiden toimintaa tuetaan julkisista varoista. Lainsuojattomiksi teattereiksi kutsutaan sellaisia, jotka eivät kuulu teatterilain tuen piiriin. Niiden etuna on mahdollisuus hyödyntää esimerkiksi kantaesityksiä tai muuta kokeilevampaa ohjelmistoa laitosteattereita paremmin. Tunnettuja suomalaisia teattereita ovat Helsingissä sijaitseva Suomen Kansallisteatteri, Tampereen Työväen Teatteri sekä Helsingin ja Turun kaupunginteatterit. Suomessa on myös lukuisia harrastajateattereita. (Suomen Teatteriliitto, Suomen Teatterit ry)

Teatterialalle on runsaasti pyrkijöitä, vaikka ala on fyysisesti ja psyykkisesti raskas. Teatterialan koulutusta annetaan Helsingissä Teatterikorkeakoulussa ja Helsingin Yliopistolla (teatteritiede) sekä Tampereen yliopistossa. Myös monet ammattikorkeakoulut ja muut oppilaitokset tarjoavat teatterialan koulutusta, kuten musiikkiteatterin ja teatteri-ilmaisun ohjaajan koulutusta. Humanistisessa Ammattikorkeakoulussa, Kulttuurituotannonlinja tarjoaa osana koulutusohjelmaa teatteriin liittyvää pedagogiikkaa ja historiikki opetusta. (opinto hakuopas 2010)

Suomen teatteriharrastajien lukumäärästä ei ole tarkkaa tietoa, mutta puhutaan useista tuhansista tähän harrastukseen lähteneistä henkilöistä. Monelle harrastajalle teatteri on melkein elämäntapa, sillä se on mukana lähes kaikessa arjen tekemisessä ja olemisessa! ”Teatterin harrastaminen on kokonaisvaltaista puuhaa.” (Timo Sinivuori, 2002, 14.)

3.2 Teatteri sosiaalisena yhteisönä ja toimintaympäristönä

Teatteri yhteisönä on joustava ja persoona keskeinen – kuitenkin hierarkkisesti rakentunut sosiaalinen yhteisö, jossa kukin voi lähteä liikkeelle itse valitsemastaan lähtökohdasta ja edetä siihen suuntaan ja pisteeseen johon itse haluaa. Voidaankin ajatella, että teatteria harrastuksen muotona tärkeämpää, on nimenomaan sosiaalinen

sisällöllisyys, jonka sidosryhmän jäsenet tuovat toisilleen, eräänlaisen vertaisryhmän muodossa. (Pieta Koskenniemi 2007, Tuija Saresmaa 2002)

Havainnollisesti voidaan huomata, että joillekin teatteri toimintaympäristönä on voimaannuttava ja sen sisällä toimiminen on kuin toinen luonto: siellä virkistyy, mieli ja sielu, ja ajatukset saavat yhteisön tuen ja kaikupohjaa. Teatterissa voi roolin suojissa kokea ja kokeilla omia rajojaan ja hakea omaan persoonaansa ulottuvuuksia – tällaista minän kasvuun ja eräänlaiseen henkiseen voimavaratyöskentelyyn mahdollistavaa kokemusta, ei moni harrastus anna.

Havaintojeni mukaan, monille teatteri on myös yhteisönä ajatuksien, mielen, tunnetilojen ja oman persoonan laajennus, jossa viihdytään ja halutaan ottaa se osaksi omaa elämää niin teknillistaidollisesti kuin emotionaalisesti.

Teatteriharrastus vaatii samanlaista sitoutumista kuin mikä tahansa muu harrastamisen muoto. Harrastuksen keskeisinä muotoina korostuu oma-aloitteisuus, sitoutuminen ja ajan käytön suunnittelu jonkin meneillään olevan produktion aikana. Teatteriharrastus vaatii aktiivisuutta ja halua ilmaista itseään, sillä kommunikointi harrastuksen piirissä tapahtuu sekä yhteisön sisällä, että kontakteissa teatteri yleisöön.

3.3 Teatteriharrastuksen vaikutteet

Teatteri harrasteen vaikutteiksi voidaan lukea teatteritaiteelliset taidot, joita ovat dramaturgiset ja ilmaisulliset taidot, esteettiset taidot, kommunikaatio ja sosiaaliset taidot. Sosiaalisia taitoja taas ovat: sitoutuneisuus ja ennen kaikkea ilmaisulliset taidot, joihin voidaan lukea kontakti, läsnäolo, fyysinen ilmaisu ja äänen käyttö. Painopiste on ryhmädynamiikan muodostamisessa, sosiaalisten taitojen kehittämisessä, sekä omien estojen ja pelkojen voittamisessa. (Tuija Saresmaa, 2002. Jaakko Lehtonen & Jarmo Lintunen 1995)

”Teatteri- ja draamaopetuksessa saavutetaan alueita, joita opetuksessa on yleensä vaikea tavoittaa, kuten tunteiden sallimista ja käsittelyä, eettisiä ja esteettisiä kysymyksiä, arvoihin liittyvää pohdiskelua ja pysähtymistä taiteen äärelle. Taideaineiden merkityksen (mukaan lukien draama- ja teatterikasvatus) pohdiminen eettisen kasvatuksen näkökulmasta korostuu, koska mitä läheisempi

suhde oppiaineella on ihmisen arkeen ja elämään, sitä keskeisempi rooli on eettisillä kysymyksillä.

Teatterin tekeminen ja draamaprosessien käyttäminen eheyttävässä teema-työskentelyssä integroi monien aineiden tavoitteita ja antaa siten uusia näkökulmia asioiden sisäistämiseksi ja kokonaisuuksien näkemiseksi osana oppilaan omaa elämää. Lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa ilmaisukasvatuksella on merkittävä rooli lapsen ilmaisuhalun ja –rohkeuden esille tuomisessa ja niiden kehittämisessä.

Draaman avulla on mahdollisuus hyödyntää erilaisia oppimistyyliä sekä ryhmätyömuotoja. Näiden avulla voidaan harjaannuttaa yksilön emotionaalista, fyysistä sekä älyllistä kyvykkyyttä toimia ryhmässä.” (<http://sokl.joensuu.fi/verkojulkaisut/monitiet/okkonen.htm>, 7.4.2010)

3.4 Vihdin teatteri

Vihdin Teatteri ry on toiminut Vihdissä vuodesta 1971 ja sen toiminta on jaksottunut niin Kesä- kuin Talviteatteriin, sekä nuorten harrastetoimintaan, draama koulutukseen ja gastiniin (tällä tarkoitetaan näytelmien kohdennettuja roolitustilaisuuksia).

Teatteriin voi liittyä kuka tahansa teatterista ja sen oheistoiminnoista kiinnostunut. Aina on tarvetta näyttelijöille, lavastuksen rakentajille, järjestysmiehille, lipunmyyjille, bufetti-henkilökunnalle yms. Tällä hetkellä Vihdin teatterilla on noin 200 jäsentä.

Jäsenmaksun maksanut jäsen saa jäsenkirjeen ja jäsen kortin etuuksineen sekä on oikeutettu äänestämään teatterin asioista ja osallistumaan yhteisiin kokouksiin. Vihdin Teatteri kouluttaa jäsenistöään draaman ja puheviestinnän saralla ja järjestää yleisiä koulutuspäiviä, joihin jäsenillä on oikeus osallistua.

Vihdin Teatteri ry on kulttuurituottaja, jonka toimintaa ohjaavat yleiset yhdistyslait. Sen toimintaideaan kuuluu tuottaa jäsenistön voimin teatterielämyksiä. Näytelmien ohjaajat palkataan ulkopuolelta ja näin lisätään uutta ilmettä ja harrastuneisuutta ja tarjotaan yleisölle laadukasta ja monipuolista teatteria

Organisaationa Vihdin Teatteri ry kuuluu Uudenmaan harrastelijateatterien liittoon ja on oikeutettu käyttämään Suomen näytelmäkirjailijaliiton tarjoamaa materiaalia, sekä

osallistumaan erinäisiin teatteri kilpailuihin. Organisaationa teatteri pyrkii viemään itseään läpi kansalle ja tarjoamaan jatkuvuutta ohjelmistossaan.

Vihdin teatteri ry on itsenäinen yhdistys, mutta se tekee yhteistyötä mm. Lohjan Teatterin kanssa. Lisäksi Vihdin Teatteri näkyy teatteri lehdissä ja paikallislehdissä ja gastingin kautta teatterilaisia näkyy avustajina elokuvissa ja mainoksissa. (www.vihdinteatteri.fi, haastattelu aineistot)

4 TEATTERIHARRASTUS: VUOROVAIKUTUS JA SOSIAALISUUS

4.1 Vuorovaikutus ja sosiaalisuus osana muuttuvaa yhteiskuntaa

Viime vuosina on yhä enenevässä määrin havahduttu vuorovaikutustaitojen merkitykseen osana yhteisöllistä toimintaa.” Draaman kokemuksellista ja elämyksellistä mahdollisuutta toiminnallisena muotona osana oppimista, sekä ilmaisullisia ja vuorovaikutuksellisia taitoja hiovana pedagogisena muotona on tukittu. Tuloksia on sovellettu, sekä yhteyksiä haettu muun muassa kokemuksellisessa oppimisessä ja steinerpedagogiikassa.” (Jaakko Lehtonen & Jarmo Lintunen: Draama. Elämys. Kokeemus. 1995)

Teoksessa Luovuuspedagogiikka (Opetushallitus 2007) opetusneuvos Eija Kauppinen puhuu vuorovaikutuksen voimasta:” Tunteet ovat kuitenkin vuorovaikutuksen, jakamisen ja yhteistoiminnan perusta. Esimerkiksi minuus ei ole syntymässä saatua, vaan minäksi kasvaminen tapahtuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa erilaisten tunnesuhteiden kautta.” (Eija Kauppinen, 2007) Vuorovaikutustaitojen kehittämisestä ja sosiaalisista taidoista ja niiden vahvistamisen tarpeesta on nyky-yhteiskunnassa noussut ajatus malli ”luovista osaajista”, jotka menestyvät niin opinnoissa kuin työuralla ja ihmissuhteissa. Tässä tutkimuksessani tullaan nostamaan esille, kuinka teatteriharrastus osaltaan voi tukea minän kasvua, tarjoamalla monimuotoisen vuorovaikutuksellisen tilan ja yhteisön.

Näkemykseni mukaan, yhteisöllisyys ja tietynlainen liittymisen tarve voidaan liittää näkemyksellisenä osaksi ihmisen perusolemusta. Voidaan havaita, että yksilöllistyvässä yhteiskunnassa yhteisöllisyyden tarve on lisääntynyt, mutta samalla voidaan

havaita myös tarpeen muodon muutos. Vuorovaikutuksellinen kanssakäyminen on enenevässä määrin liitetty nyky-yhteiskunnassa osaksi globaalia ja kulttuurisia rajoja rikkovaa virtuaalista ja media keskeistä viestintää, josta on tullut osaltaan myös uusi yhteisöllisyyden osa-alue. Suomessa teatteriharrastus on liitetty vahvasti 1900-luvun alusta asti osaksi suomen kielen ja kulttuurin vahvistamista, mutta samalla sen yhteisöllisyyttä ja vuorovaikutuksellista osuutta kasvussa on lähdetty tarkastelemaan ja saatu positiivisia tuloksia.

4.2 Sosiaalinen vuorovaikutus

”Vuorovaikutustaitoja ei opita luontaisesti vaan niiden hallintaa on opeteltava ja on huomioitava, että kaikki tarvitsevat vuorovaikutustaitoja. Sosiaalinen vuorovaikutus tarkoittaa ihmisten välistä toimintaa erilaisissa toimintaympäristöissä. Sosiaaliset ärsykkeet kasvattavat ja kehittävät meistä ihmisyyhteisön jäseniä. Ihmisen kehittymistä yhteiskunnan jäseneksi myös sosiaalisilta taidoiltaan kutsutaan sosialisatioprosessiksi, joka alkaa jo varhain lapsuudessa.” (Reijo A. Kauppila, 2005, 19)

Sosiaalinen vuorovaikutus on eräänlainen kattava yläkäsite, jonka alle voidaan sijoittaa sosiaaliset suhteet, joilla tässä yhteydessä tarkoitetaan sosiaalisen vuorovaikutuksen luonnetta ja sosiaaliset taidot joihin tämän opinnäytetyön sisältönä liitän sopeutumisen taidon ja vuorovaikutuksen laajan kirjon niin sanottuja yhteistoimintataitoja.

Vuorovaikutustaitojen osana noston esiin niin verbaalisen kuin nonverbaalisen kommunikaation keinot. Teatteria tukittaessa on edellä mainittujen rinnalle nostettava sosiaalipsykologinen käsite interpersoonallisista taidoista, joilla tarkoitetaan ihmisten välisiä – juuri kasvokkain tapahtuvia vuorovaikutustapoja. Näiden tapojen sisäistäminen ja hallinta on teatteriharrastuksessa tärkeä vuorovaikutuksen keino niin lavalla kuin harjoitustilanteessa, jossa pyritään aikaansaamaan realistiselta tuntuvia ja välittämiä kontakteja kasvokkain niin vastaanäyttelijän kuin kontaktissa yleisön kanssa.

Opinnäytetyössäni keskeisiksi sisällöiksi teatteriharrastuksen vaikutteita tutkiessa ja kartoittaessa noston vuorovaikutustaidot, jotka tässä asiayhteydessä ovat: keskuste-

lutaito, yhteistyö- ja yhteistoimintataito, viestintätaito, ryhmä- ja tiimityötaito, esiintymistaito ja empatiataito. Huomionarvoiseksi osaksi, nostan myös, sosiaalisen huomiointin ja havainnoinnin taidon, jolla tarkoitan erityistä sosiaalista herkkyyttä havaita toisten sosiaalinen asema tai tilanne sosiaalisessa kentässä.

Tämän tutkimuksen kannalta on juuri mielekästä ja erityisen olennaista korostaa tätä herkkyyden osa-aluetta, jonka keinoin tulkitsemme ja havainnoimme ihmisiä – tämä auttaa ymmärtämään toista kun voi asettua hänen asemaansa. Tässä asiayhteydessä nostan esiin myös empatia kyvyn, joka on taito ymmärtää ja osallistua tunne tasolla toisen tilanteeseen. Teatteriharrastuksessa roolien sisäistämiseksi tehdyssä mielikuvatyöskentelyssä näistä taidoista on apua ja näiden sosiaalisten ulottuvuuksien osaaminen auttaa roolin todenmukaistamisessa.

4.3 Viestintä ja vuorovaikutus

Kuva 1. Vuorovaikutus on viestintää, jossa merkityksellisten tavoitteiden välityksellä, haetaan tulkintaa tilanteelle.

”Ihmisen kommunikaatiolla on aina sosiaalisissa tilanteissa jokin vuorovaikutuksellinen merkitys”: sanoo Reijo A. Kauppila teoksessa *Vuorovaikutus ja sosiaaliset taidot*. (Reijo A. Kauppila, 2005) Teatteriharrastuksessa kommunikaatio viestinnän keinona

edellyttää hyvää vuorovaikutustaitoa, sillä viestintää voidaan käyttää monin tavoin tuoden siihen niin sanottuja rivien välistä luettavia lisämerkityksiä – joilla voidaan luoda teatterissa erilaisia draamallisia vivahteita. Opitut ja yleistetyt skeemat, sekä tavat tulkita asioita viestintä tilanteissa, antavat teatterissa näyttelijälle keinon leikitellä vuorovaikutuksella. Esimerkiksi, kulttuuriin sidonnainen ja arkeen opittu tervehtimisen tapa, voidaan draamassa tulkita monin keinoin, silti katsojalle ymmärrettävästi.

Ollessaan vuorovaikutuksessa ihminen kantaa eräänlaista tunnekuormaa, joka on havaittavissa äänensävyissä ja lauserakenteissa tai ilmeissä ja eleissä. ”On hyvä havaita, että viestintä kulkee aina jollakin abstraktisuuden tasolla. Siksi on tärkeää pyrkiä elävöittämään viestintää ja tekemään se mahdollisimman konkreettiseksi. Ihmisten väliseen vuorovaikutukseen kuuluu aina erilaisia tavoitteita, jotka sensitiivinen eli herkkä toinen osapuoli voi havaita.” (Kauppila, 2005, 25)

Olen havainnut, että teatterissa vuorovaikutus yleisöön tapahtuu juuri viestinnän herkkyyden kautta – näyttelijä tuo omalla toiminnallaan rooliinsa ja viestintäänsä abstraktisuuden tason ja tunnelatauksen, joka välittyy yleisölle eräänlaisena totena ja tuo rooliin uskottavuuden ja reaalisuuden, joka taas antaa katsojalle tunne-elämyksen. Teatteri on siis pohjimmiltaan viestintää ja asioiden konkreettiseksi muodostamista yleisön edessä.

4.4 Sanat ja ilmaisu

”Aina kun olen todella kuunnellut toista ihmistä, olen myös pitänyt hänestä.” (Rachel Pinney) Verbaalinen viestintä on vain pieni osuus viestinnän laajaa kenttää ja muodostaa vain pienen prosentuaalisen osuuden siitä. Teatterissa vuorosanoiin panostetaan ja niiden ulosantiin ja vietin esiin saantiin nähdään paljon vaivaa, jotta voidaan välittää tietty tulkinta yleisölle.

Teoksessa Seitsemän avainta hyviin henkilökemioihin 2002, Tony Dunderfelt puhuu vuorovaikutustapahtumasta ja sen aiheuttamasta tunne-elämyksestä, joka johtaa tulkintaa ja toimintaan, joka tuodaan esiin sanoin tai teoin. Teatterissa tätä kaavaa käydään intensiivisesti lavalla kohtauksittain läpi uudelleen ja uudelleen.

Tähän sosiaalisen vuorovaikutuksen kaavaan kiteytyy kerronnallinen sujuvuus ja katsojan silmien eteen avautuvan maailman johdonmukaisuus ja illuusiomainen reaalisuus. Teatteri siis käyttää hyväkseen todellisuudessa ja jokaisen henkilökohtaisessa maailmassa tunnettua toiminnan kaavaa – siksi yleisö usein pystyy samaistumaan tai tuomaan osia teatterista omaan elämäänsä peilauksen keinoin ja näyttelijät itse voivat sisäistää roolin sillä varsinainen vuorovaikutus sinällään on todellista, mutta tulkinta ja roolit fiktiota.

Kuva 2. Hyvä vuorovaikutus synnyttää luottamuksen kautta vastavuoroisuutta.

4.5 Teatteripedagogiikka

Teatteripedagogiikka on kasvatustieteen ala, joka tarkastelee ja keskittyy vuorovaikutukselliseen ilmaisuun ja esiintymistaitoihin. (Jaakko Lehtonen & Helena Tanttuknapp, 1994) Nämä edellä mainitut pedagogiikan keinot ovat työkaluina myös, kun puhutaan teatterista harrastuksena. Vaikkei pedagoginen oppiminen lähtökohtaisesti ole harrastuksen tavoite, on huomioitava niiden vaikutus harrastajaan persoonana.

Saresmaan mukaan, oppimisen ympäristönä teatteria tulisi tarkastella niiden ominaisuuksien kautta, joilla teatterissa pyritään edesauttamaan: vuorovaikutuksellista ja

sosiaalista, sekä esiintymistaidollista osaamista. Harjoittelun ja oppimisen kannalta ympäristön on toimittava päämääräsuuntautuneesti ohjaten omien päämäärien ja tavoitteiden etsimiseen ja muodostukseen. (Tuija Saresmaa, 2002. Allan Owens & Keith Barber, 1998) On havaittava, että harrastajateatterissa oppiminen on pitkälti harrastajan omista tavoitteista ja valmiuksista kiinni – joskin on huomioitava yhteisön ja ohjauksen osuus oppimiseen. Olen havainnut, että aina teatteria harjoiteltaessa ollaan oppimassa uutta, jolloin pyrkimyksenä on edesauttaa esiintymistaidollista työskentelyä. Tavoitetta onnistuneelle esiintymiselle haetaan vuorovaikutuksessa yhteisöön ja yleisöön, tällöin on oltava minäorientoitunut ja avoin sosiaaliseen vastavuoroisuuteen.

Ympäristönä oppimiselle teatterin tulisi tarjota yksilölle tila, jossa voi tarkastella omaa minuuttaan ja suhdetta rooliinsa. Ympäristönä sen tulisi tarjota haastetta ja ongelmia, joita harrastaja yksilönä pitää tärkeänä ja ratkaisemisen ja sisäistämisen arvoisina.

Oppimisen prosessi luonteisuus pitäisi huomioida ympäristön dialogisuutena - sillä yksilö käy aina vuoropuhelua itsensä tai toisen henkilön kanssa - vastaanäyttelijän tai yleisön. Oppimisympäristön pitäisi myös mahdollistaa eräänlainen jatkuvuus prosessin seurannassa ja arvioinnissa, unohtamatta palautetta tehdystä työstä. (Tuija Saresmaa, 2005)

Harrastusmuotona ja pedagogiikan osa-alueena, draamaharjoitus ympäristön, tulee tarjota mahdollisuus minäorientaation laajaan ja monipuoliseen käyttöön – roolin sisäistääkseen näyttelijä tekee luovaa ja vahvasti minään sidoksissa olevaa työtä, jonka tuloksia hänen tulee tuoda esiin valmiissa produktiossa.

Yksilön tulisi voida myös kokea, että hänellä on mahdollisuus saada ohjausta ja hän voi kehittää itseään juuri niiltä osin millä kokee ja näkee tarpeelliseksi.

4.6 Teatterissa oppimisen päämäärä, tavoite ja tarkoitus

Tavoitteilla on keskeinen osansa oppimisessa ja ne toimivat motivaation lähteinä ja auttavat orientoitumaan sisältöihin, reunaehtoihin ja vaatimuksiin. Tavoitteet muodostavat myös perustan näyttelijän omaan oppimisen haluun.

Näyttelijän roolissa toimiva teatterilainen voi tavoitteiden valossa verrata omia saavutuksiaan lopputulokseen ja saada uusia näkemyksiä ja kokemuksia omien kehittämistavoitteidensa kartoittamiseen.

Päämääräsuuntautuneesti on havaittava, että oppiminen ei koskaan tapahdu tyhjiössä, vaan sen sisällöt on pystyttävä aina liittämään johonkin kontekstiin. Kontekstina voi toimia aikaan ja paikkaan sitoutunut toiminta, joka auttaa jäsentämään kokonaisuutta ja on erittäin merkityksellistä teatterissa juuri roolin muodostuksen kannalta. Teatterissa yksilön pitää sisäistää osaksi kokemusmaailmaansa rooli, jonka voi ottaa, mutta myös sulkea pois päältä. Ajan ja paikan määrittely osaksi roolia, on mukautumisen kannalta helpottavaa, ja tällöin roolista on helppo irtautua.

Tutkimuksen myötä havainnoin, että hyötyjen suhde on varmasti jotain sellaista, jota ei ulkopuolinen voi luetteloida – omakohtaista hyötyä ja tärkeitä asioita pitää kunkin pohtia oman persoonan ja omien tarpeiden valossa. Ohessa on nostettu lyhyesti esiin kysymyksiä.

- Arvokysymykset

Teatteriharrastuksen valinta osaksi omaa arkea on eräänlainen arvokysymys ja varsinkin nuoren kokemusmaailmassa harrastuksen piiriin liitetään tiettyjä mielikuvia.

- Arjen hyödyt

Teatterin sosiaalisuutta ja vuorovaikutuksellisuutta korostava didaktisuus helpottaa parhaimmillaan nyky-yhteiskunnan painetta sosiaalisuuteen ja antaa keinoja kehittää itseään.

- Minän kasvu ja kehitys

Minäorientaatioiden kautta omien heikkouksien ja vahvuuksien hahmotus helpottuu ja yhteisön tuki ja harrasteen luoma ilmapiiri kannustavat oppimiseen ja vahvistumiseen.

- Motivointi

Halu kehittyä osana yhteisöä, ja käyttää opittua käytännössä.

5 HARRASTAJIEN KOKEMUKSIA JA AJATUKSIA

Tutkimuksen tuloksellisuuden kautta hahmottui, että ihmiset kokevat teatteriharrastuksen monin eritavoin – henkilökohtaisestikin, mutta yhtäläisyyksiä ja kokemusten samankaltaisuuksia löytyy. Haastattelin tätä tutkimasta varten viittä Vihdin Teatterin jäsentä, jotka olivat olleen mukana toiminnassa eri aikoja – suurimman osan elämänsä tai vasta vuoden. Nauhoitettuun teemahaastatteluun otanta oli: kolme naista iältään 36, 30 ja 53 sekä kaksi miestä iältään 40 ja 19.

Kirjalliseen kyselyyn vastasi kaksi jäsentä – molemmat naisia (iältään: 23 ja 34), joiden kokemukset otin osaksi tutkimuksen otantaa. Tutkimuksessa en havainnut sukupuolen tai iän vaikuttavan kokemusmaailmoihin, ennen ja jälkeen teatteriharrastuksen.

5.1 Miten ja miksi teatteriin

Teatteriharrastus on jollain tasolla selvästi asia joka löydetään tai se löytää ihmisen – tämän tutkimuksen haastateltavista neljä päätyi harrastamaan teatteria jo harrastuksessa mukana olevan pyynnöstä ja muut hakeutuivat heränneen innostuksen kautta harrastuksen pariin ”*Se oli kohtalo!*” huudahtaa 53-vuotias haastateltava, joka on nuorena tyttönä elokuvan myötä löytänyt sanan ja teatterin vaikuttavuuden ja lopulta löytänyt tiensä harrastuksen pariin.

Toinen kysymyssarja koski mielikuvia ennen teatteriharrastuksen aloittamista. Tässä osiossa selvitin syitä harrasteen aloittamiselle ja mielikuvia harrasteesta. Tärkeää oli myös selvittää havainnollisesti haastateltavan käsitystä itsestään sosiaalisena toimijana ennen harrasteen alkua ja mahdollisia ongelmakohtia, joita on kohdannut harrastusta aloittaessaan.

5.2 Teatteria ja kokemuksia

Teatteriharrastus sinänsä on hyvin kokemusrikasta toimintaa. Siinä koetaan erilaisia tunteita: sekä roolihahmojen tunteita, että omia tunteita valmistusprosessin aikana. Teatteriharrastuksen kokemusrikkaudesta kertoo myös se, että teatteriharjoituksissa kokeillaan usein sellaisia asioita, mitä normaaliarjessa ei koskaan tulisi tehtyä ja monesti mennään myös hyvin syvälle omien tunteiden ja tekemisen kanssa.

Syyt harrastukseen hakeutumiselle ovat yhtä moninaisia kuin sen tuomat kokemuksetkin muun muassa: sosiaaliset kontaktit, luovuus, edullisuus, pyydettiin mukaan, innostus iski ja halusi lisää, halu oppia näyttelemistä, mahtavia ihmissuhteita, ihan oma maailma, tunsin olevansa kuin kala vedessä, mahtavaa esiintyä.

Lopulta kun teatteri vie mennessään syitä jatkamiselle olivat: vei mennessään, hyvä porukka ja ohjaaja ja teatteri ylipäänsä, esiintyminen ja ennen kaikkea halu olla luvan kanssa esillä. Eräänä yhdistävänä tekijänä haastateltavat kokivat, että teatteriharrastus antaa elämään sellaisia ihmissuhteita – aikuisiälläkin, joita ei muuten saavuttaisi. Harrastuksen sisällä kohtaa eri-ikäisiä ja eri sosiaaliluokista tulevia ihmisiä, jotka kaikki ovat samalla viivalla ja tekevät yhdessä, yhteisen tavoitteen vuoksi.

Sinivuoren (2002) tutkimuksessa kokemuksellista oppimista kartoitettiin eläytymismenetelmän ja teemahaastattelujen keinoin. Teatteriharrastajat saivat esimerkiksi tehtäväkseen kirjoittaa tarinan onnistuneesta ja epäonnistuneesta teatteriesityksen valmistusprosessista ja samalla tietenkin harrastajat joutuivat miettimään kokemaansa ja mahdollisesti huomaamaan, että mistä asioista heidän tekemiselleen oli hyötyä ja mistä haittaa. ”Tää on kiva harrastus, kun täs joutuu käyttää nuppia – et unohtaa sen arkisen ja pääsee johonki ihan toiseen aikaan ja paikkaan – en mä sano et se

olis kauheen kiva sit miettii asioita, jotka on välil yhtä vaikeita...” toteaa eräs haastateltavistani. Muiden haastateltavien kokemukset viittasivat samaan – kokemus teatterin ajattelemaan ja tuntemaan vievästä kokemusmaailmasta olivat positiivisia ja avartavia.

6 TEATTERIIN LIITTYVÄT MIELIKUVAT

Elokuvien ja median luoman mielikuvan sekä tietynlaisen naivismin vaikutus mielikuviiin teatterista tuli esille haastatteluissa, sillä ennen harrastuksen aloittamista mielessä liikkuvia ajatuksia kuvailtiin seuraavasti: ”Suuria draamoja ja diivoja ja puuterihiuskuja ja isoja rooleja ja hyvin tämmöinen elokuvamainen backstage ajatus”, toteaa harrastuksen 12-vuotiaana aloittanut nainen. Aikuisiällä teatteriin mukaan pyydetty haastateltava taas oli mieltänyt teatterin seuraavasti: ”Aattelin et se on boheemimpaa ja hämmästytti semmonen säännönmukaisuus ja se kuin paljon harjoitellaan – oli semmonen lapsellinen mielikuva, et jostain vaan otetaan vaatteet ja vähän vaan esiinnyttään...ei sit ollukkaan niin (nauraa)”. Havaittavaa ja huomion arvoista on se miten tietyt harhakuvat ja mielipiteet teatterista kulkevat mukana iästä riippumatta.

Tunteet ja niiden liittäminen – sekä tietynlainen kokemuksen ja onnistumisen tunteen hakeminen ja välittömän tunnekokemuksen saaminen liitettiin myös mielikuvaksi harrastukseen. Haastattelemani 19-vuotias lukiolainen puhui näkemyksistään seuraavasti: ”Tuntu et se olis helpompaa ja et ei vaatis nii paljoo työtä ku mitä se oikeesti vaatii se harjoittelu, mut tota oli kans mielikuva, et on varmaan mahtavaa olla tuol lavalla ja sit ku näkee ihmisten hymyilevän esityksen jälkeen ni se on mahtava tunne...oli kyl ei osannu kuvitella et se vaatii niin paljon treenaamista.”

Reijo A. Kauppilan mukaan episodeissa on eräänlainen emotionaalinen merkitys, tällä hän tarkoittaa juuri ihmisen tunteiden merkitystä vuorovaikutustilanteissa. Nämä episodit koetaan tunne-elämää rikastuttaviksi ja niiden luonne voi olla tunne-elämää tasapaonottava ja avartava! Eräänlainen episodinen ja tunne-elämää rikastuttava kokemus teatterista ja sen vuorovaikutuksesta yleisöön, sekä tunteiden peilaamisesta ja vastavuoroisuudesta tulee esiin jokaisen haastateltavan mietteissä.

”Aattelin et kokeillaan nyt ja et kai joku sit sanoo jos musta ei oo siihen (naurua)”, toteaa eräs haastateltava – havaittavaa on tietty ennakkoluulottomuus ja luotto yhteisön arvioon ja tämä voidaan liittää osaksi kokemuksia harrastukseen lähdön syistä ja odotuksista.

6.1 Millainen sosiaalisena toimijana ennen teatteriharrastusta

Osana tutkimustani halusin selvittää näiden haastateltavien kokemuksia itsestään ennen harrastusta. Halusin keskittyä kartoittamaan juuri vastausta kysymykseen ”millainen olit sosiaalisena toimijana ennen harrastuksen alkua?” – tähän kysymykseen vastausta haettaessa osa haastateltavista joutui muistelemaan elämää paljonkin taaksepäin ja pohtimaan hyvinkin varhaisia persoonallisia piirteitään.

”Vaikee sanoo, ku oon ollu niin pieni ja sosiaaliset kanssakäymiset on ollu niin erilaisii niinku ikätasoon nähden...ni muistan kyl et oon jännittäny tosi paljon. ja nytki ku lavalle nousee ni jännittää mut nyt se on positiivinen tunne, sellanen vitsi et jännittää ja on siistii päästä tonne” ”ennen jännitys tuntu pelottavalta ja nyt se on kutkuttava tunne!”

”Siis jännitän vieläki jos pitää itsenä mennä esiintyy, mut siitä on silleen päästy ja ainut syy on varmaan teatteri...et on oppinu hallitsee sitä jännitystä.” Jännitys ja sen monet sosiaalisuuteen vaikuttavat muodot nousivat esille 86 % vastauksista. ”Ujompi enkä ottanut niin paljon kontaktia” Monet kokivat olleensa jossain määrin sosiaalisia ihmisiä – on huomioitava, että tietyn sosiaalisuuden ja kontaktien oton kyvykkyyden ja herkkyyden harrastus vaatii onnistuakseen.

Haastatteluissa nousi esiin selvä minän ja persoonan kasvu harrastuksen myötä ja aiempaa pohtiessaan moni havahtui näkemään suurenkin muutoksen juuri nykyisen ”minänä” -olon vapauden ja jännityksen hallinta kyvyn välillä, verraten omaan toimintaansa ennen harrastusta.

6.2 Mahdolliset harrastukseen liitetyt ongelmat

Oli avartavaa huomata, kuinka avoimin mielin teatteria oli lähdetty alun perin harrastamaan – toki muutama tutkimukseen osallistunut oli pohtinut, miten selviää esiintymisjännityksen kanssa, mutta kuten eräs haastateltava kiteytti: ”Vaikee kuvitella, et ihminen, joka hakeutuu tämmöseen harrastukseen...ei se oo tuppisuu, et kyl siel on se narsisti et minä, minä ja minä ja sit ne muut...(naurua)”.

Varsinaisia sosiaalisia ongelmia esteenä tai haasteena harrastukselle ei koettu, mutta tutkimuksen aikana ilmeni toinen ongelma alue. Ajan käytön ongelmana tai organisoitavana haasteena koki 71 % tutkimusryhmästä - ”Täähän on ku toinen työpaikka” oli tutkimukseen osallistunut mies todennut joskus lehtihaastattelussa.

Perheen ja ympäristön ymmärrys harrastusta kohtaa, nousi esille tässä teemassa. Koettiin, että läheisten tuki ja ymmärrys harrastusta kohtaan antavat vapauden harrastaa ja helpottavat teatterilaista ”syyllisyydessä” kun kaikki vapaa-aika menee teatterille ja perhe jää vähemmälle huomiolle. Tässä tilanteessa huomioitavaa on tietysti, että tämä harrastuksen täysipäiväisyys on pitkälti sidonnaista produktioon ja ei siis täysin kulje mukana jatkuvana tilanteena vaan sykleinä.

Ympäristön mielipiteet ja vastaanotto harrastusta kohtaan nousi osaksi haastattelua nuorimman haastateltavan kohdalla. Hän oli nuorena harrastuksen aloittaessaan miettinyt: ”Mitä ajatellaan musta, jos aloitan teatterin, ku siin iäs oli siistii just joku lätkä ja muu urheilu, et sit jos lähtee enempi tämmöseen henkisenkasvun harrastukseen, ku sit, mitä ne enempi valtavirta.” Sama kokemus oli muilla nuorena harrastuksen aloittaneilla – kaverien oli myös vaikea ymmärtää, miksi koko kesä vierähtää teatterilla ja kuinka sitovaa harrastus on.

6.3 Rooli teatterissa

Kaikki tutkimusryhmäni jäsenet olivat lähteneet teatteriin juuri näyttelemisen takia. Halu toimia osana yhteisöä oli herännyt produktioiden kautta, kun tarve kiinnittyä tii-

viimmin teatteriin oli kasvanut yhteisöllisyyden tunteen kautta. Produktion loppumisen jälkeen haluttiin kokea, että rooli osana toimintaa ei lopu, vaikka rooli näytelmässä loppuukin – tämä luopumisen tunne koettiin raskaana ja sen vastapainoksi haettiin roolia osana yhteisöä.

Koko tutkimusotanta koki, että roolit jakautuvat tasapuolisesti ja niihin voi itse vaikuttaa, toki joskus toisen rooli saattoi tuntua mielekkäämmältä tai helpommin avautuvalta, mutta yhteisön sisällä pystyttiin iloitsemaan toisen puolesta ja hyväksymään se, ettei jotain roolia saanut. Ohjaajan toimintaa pidettiin inhimillisenä ja harrastajateatteriin sopivana. Harrastajateatterissa erityisesti ihminen tekee roolia omalla persoonallaan ja tätä tukeakseen ohjaaja pyrkii antamaan roolit sen mukaan – samalla pyritään toimimaan sen rajoissa, ettei kenenkään tarvitse ylittää ei toivotulla tai ylitsepääsemättömällä tavalla omaa mukavuusaluettaan.

Yhteisön sisällä rooleissa havainnoitiin vastuun jakautuminen, ”Ohjaajalla on suuri vastuu siitä koko jutusta, ku taas näyttelijälle se on enempi henkilökohtasta ja tarvii huolehtii vaan se oma juttu.” Samalla esiin nousi yhteisön tiivis ja luottamukseen rakentuva maailma ”Hyväksyttiin semmoisena kuin oon luineni nahkoineni.” Tämän tunteen syntyminen osana teatterissa toimimista on tärkeää, sillä monessa roolissa ollaan tiiviisti tekemisissä ja jos tunne hyväksynnästä ei synny voi epämukavuus heijastua rooliin ja lavalle. ”Luotto siihe et kaikki tekee kaikkensa ja se riittää!” tiivistää lopuksi nuorin haastateltava – ja tästähän teatterissa juuri on kyse, luottamuksesta ja yhteisöllisestä toimimisesta.

6.4 Mielikuvien muutos harrastuksen myötä

Kolmas kysymyssarja kartoitti ja pyrki selittämään harrastuksen aikana tapahtuneet mielikuva muutokset.

Kartoitan kokeeko haastateltava harrastuksen helpottaneen arkipäivän vuorovaikutustilanteita muun muassa matalampana kynnyksenä puhua ja esiintyä tai kohdata uusia ihmisiä. Pyydän haastateltavaa pohtimaan neljää muutosta itsessään harrasteen vaikutuksen myötä ja pyrin selvittämään muutosten suunnan.

Harrastuksen vaativuus yllätti monet harrastajat – sitoutumisen pitkäjänteisyys ja roolin rakentamisen haastavuus koettiin yllättävänä. ”Teatteri on kovaa työtä!” toteaa useampi haastateltava. ”Se on...mielikuvat oon muuttunu silleen et tää on semmonen juttu et tätä ei mennä tekee ihan vaan lonkalta niinku alkuun tuntu et olis kiva mennä tonne vähä esittämään. Et sitä niinku oikeesti treenataan ja treenataan ja kaikki esitykset pitäis ollasamanlaisii.” toteaa 19-vuotias haastateltava.

Moni koki, että eräänlainen kasvu teatteriin tapahtuu harrastuksen myötä – ”täytyy olla se palo ja rakkaus, että harrastusta jaksaa.” Teatterin kokonaisvaltaisuus osana elämää ja sen heijastuminen arkeen tuli tutkimuksessa esille. Tämän tutkimuksen kannalta tämä tulos on positiivinen, sillä tarkoituksen oli hakea harrastuksen vaikutuksia.

Taustatyö ja organisaation laajuus ja suuruus, sekä produktion valmistumiseen vaadittava miesvoima ja aika tulivat monelle ilmi vasta osallisuudessa johonkin produktioon. Lavasteet ja muut puitteiden luominen vaatii suuria ponnisteluja ja vaikka lopulta yleisölle välittyy ”vain” näytelmä, pyörii taustalla suuri koneisto, jonka työpanosta ei missään nimessä saa aliarvioida.

6.5 Teatteriharrastus osana arkea

Osa harrastajista liittyy teatterin jokapäiväiseen arkeen. Tuija Saresman teoksessa Häivähdys kauneutta, Taide suomalaisten arjessa, lähestytään tätä asiaa tavallisten ihmisten kirjoittamien taideomaelämäkertojen kautta. Elämäkerrat ovat vuonna 1995 järjestetyn Elämysten jäljillä – kirjoituskilpailun satoa. (Tuija Saresma 2002, 9-18.)

Taiteen kokeminen on aina henkilökohtaista ja yksilöllistä. Taide-elämykseen puolestaan liittyy yleensä jonkinlainen tunnelataus ja siinä muodostetaan omakohtainen suhde teokseen tai tilanteeseen. Kyse on siis kokemuksesta, tunnesuhteesta ja henkilökohtaisuudesta. (Tuija Saresmaa, 2002, 14-15.)

Taidetta ihmisten arjessa on tutkittu melko vähän, vaikka se nousee hyvin merkittäväksi asiaksi kirjoituskilpailun taide omaelämäkerroissa. Teksteistä nousee esiin se, että taidetta ei haluta mitenkään nostaa jalustalle, vaan sen halutaan liittyvän arkeen. (Tuija Saresmaa, 2002, 18-21.)

Taideharrastus on yksi tärkeä arjessa jaksamisen väline. Taideharrastuksen äärellä voi esimerkiksi vaikka edes hetkeksi unohtaa arjen inhottavat asiat. Arjen rutiinit voivat joskus olla, jopa näännyttäviä ja taide tuo niihin tervetullutta vaihtelua ja tiettyä elämyksellisyyttä.” Joissain tapauksissa taiteen voisi jopa mieltää tietynlaiseksi todellisuuspäiksi.” (Tuija Saresmaa, 2002, 81-84.)

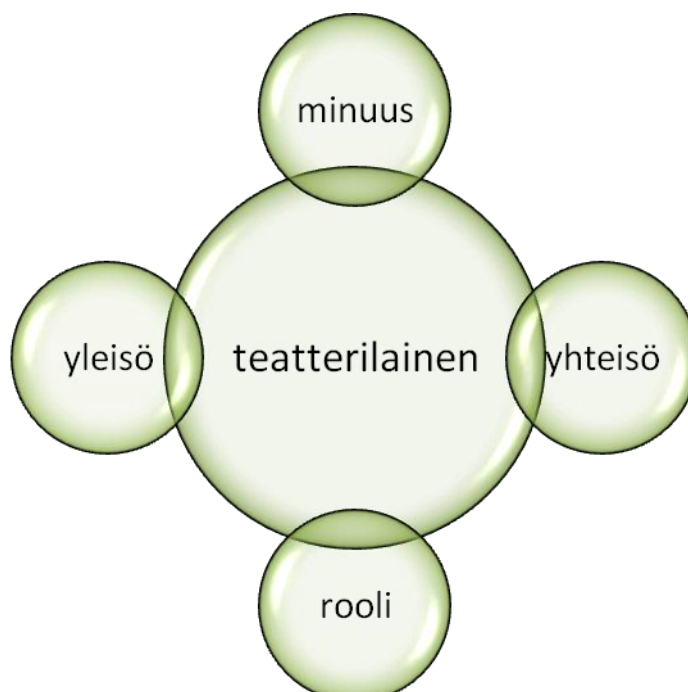
Taideharrastus on tietenkin myös uusien taitojen oppimista ja tekemistä ylipäätään. Uusien taitojen oppiminen synnyttää usein janon oppia aina vain lisää ja uutta ja näin harrastus kaappaa mukaansa. Taideharrastajat haluavat kehittää itseään elämässään ja saavat tyydytyksen tälle halulleen taiteen parista. Joissakin elämäntilanteissa sitä yksinkertaisesti kaipaa jotain tekemistä ja jotain täytettä pitkiin päiviin ja siihen taideharrastus on mainio keino. (Tuija Saresmaa, 2002, 84-89.)

Joillekin taideharrastus voi olla ikään kuin oma huone. Oma paikka johon mennä ja olla vaan kaksistaan harrastuksen kanssa. Esimerkiksi jotkut löytävät tällaisen oman huoneen musiikkia kuunnellessaan. Oma huone tarkoittaa tilaa omille ajatuksille. (Tuija Saresmaa, 2002, 89-94.)

Taideharrastus antaa joidenkin elämälle merkityksen ja eväitä henkiseen kasvuun. Ihmiset hankkivat elämäänsä sisältöä taideharrastuksen kautta ja näin siitä voi tulla hyvinkin merkittävä osa elämää. Taiteiden harrastamisen kautta kehitetään jatkuvasti itseä ja tämä voi johtaa henkiseen kasvuun. (Tuija Saresmaa, 2002, 94-97.)

7 TEATTERIN YKSILÖLLINEN MERKITYS – MINÄN KEHITYS

Opinnäytetyössäni harrastuksen merkitys yksilön kasvun osalta korostui. Havainnointitulosten kautta tietyn viitekehyksen, jossa teatterilaiset kokivat vuorovaikutuksen harrastuksen sisällä tapahtuvan.

Kuva 3. "Vuorovaikutuksen tasot"

Teatterilainen on vuorovaikutuksessa yhteisöön sinällään sekä yleisöön, mutta myös eräänlaisessa sisäisessä vuorovaikutuksessa minuuteensa ja rooliin – lisäksi jokaisessa tasossa on omanlaisensa vuorovaikutus- suhteet ja -tasot.

7.1 Vuorovaikutus yhteisöön: kohtaamisia yleisön kanssa ja lavalla

Teatterissa vuorovaikutus sinällään tapahtuu kahdessa eri tasossa – persoona itsenään on vuorovaikutuksessa yhteisöön, mutta myös persoona ilmentämässä näyteltä roolia on vuorovaikutuksessa kanssa näyttelijöihin.

Elämys- ja vuorovaikutustieto puolestaan sisältää, esimerkiksi kaikki ryhmän yhteishenkeen, kommunikaatioon ja toisen kunnioittamiseen liittyvät seikat. Tässä yhteydessä pyritään myös ymmärtämään sosiaalisia yhteyksiä, lähimmäisyyttä ja maailmaa sellaisena kuin se on. (Tuija Saresmaa, 2002. Marjo-Riitta Ventola & Micke Renlund, 2005) Tässä mielessä yhteisön sisäinen vuorovaikutus antaa vertaistukea ja voimavaroja luoda roolia käyttäen hyötynä siviilissä koettuja ja tunnettuja vuorovaikutuksen tasoja ja tiloja.

Vuorovaikutuksen luominen suunnaten kanssakäymisen muotona osaksi yhteisöä luo tilan, jossa roolia voidaan luoda ja jossa jokainen voi omana persoonanaan tulla hyväksytyksi ja hakea lisää omaan kokemusmaailmaansa.

Vuorovaikutus tuo mukanaan myös yhteisön informatiivisen puolen, joka luo siteen ja tiedollisen pohjan osaksi harrastuksen ”hengelliseksikin” luokiteltua osaa – tällä tarkoitetaan juuri rooli työskentelyä, joka vaatii tutkiskelua ja analysointia roolin elävöittämiseksi. Samalla sanallinen ja selvästi informatiivinen viestintä tuo yhteisölle oman viestinnän kanavan, jota kautta kukin voi omien toiveidensa ja halujensa mukaan olla osallisena yhteisön toimissa.

Osana vuorovaikutus teemaa nousi vahvasti esille kokemukset yleisön kohtaamisesta. Moni koki vahvana ja käsittelyä vaativana tunteena yleisön voimakkaan reaktion joka tuntui lavalla asti. Yleisön osuus esityksen tunnelmaan on sekä havainnoituna, että haastateltavien puheiden mukaan merkityksellistä. Lavalla voi aistia kuinka yleisö reagoi näytelmän kulkuun – tämä herkkyys kehittyy harrastuksen myötä ja siitä voi imeä voimaa rooliin. Yleisön reaktiot ovat näyttelijälle myös välitön palaute tehdystä työstä. Näytöksen aikana saatu palaute voi auttaa roolia lähtemään paremmin käyntiin. ”Katsojien draamassa tulkitaan ja yhdessä luodaan fiktiivinen maailma, jonka ”todellisuus” perustuu siihen, että katsojat ryhtyvät leikkiin mukaan ja katsoessaan uskovat näyttämön todellisuuteen.” (Hannu Heikkinen, 2004, 33)

Tässä teemassa puhuttiin myös yleisön kohtaamisesta näytöksen jälkeen. Monesti näytös koskettaa tai herättää yleisössä vahvojakin tunteita ja omakohtaisia herkkyyksiä – tällöin näyttelijä on väline, jonka keinoin katsoja pääsee käsittelemään henkilökohtaista tilannettaan. Tällainen peilaaminen voi katsojassa synnyttää vahvan myötälämisen ja eräänlaisen samaistumisen tunteen ja koetun kanssaelämyksen näyttelijään, ja vaikka näyttelijälle tilanne on roolin suorittamista, näiden yleisön tunteiden kohtaaminen on voimaannuttavaa ja antaa onnistumisen tunteita. ”Joskus roolit menee niin läheltä katsojan omaa kokemusta ja sit niihin katsojien kohtaamisiin on vaikea suhtautua, mutta on hienoa että rooli on ollu niin aito, että se on koskettanu” sanat nousevat usein esille.

Vasta teatteriharrastuksen löytänyt nainen pohtii miten rooli voi joskus tuntua katsojasta niinkin aidolta, että näytöksen jälkeen tullaan sanomaan: ”Oli vaikeeta, ku ihmi-

set tuli sanoo, et tuntu pahalt ku se sano sulle siin – ja itte kuitenkin erotti teatterin ja siviilin” hän toteaa. Tästä ilmiöstä puhuvat muutkin haastateltavat – he pohtivat kuinka hurja tunne on varmasti kokea jokin näytelty tilanne niin omakohtaisesti – toki he itse kertovat, että joskus rooli voi itselleenkin olla niin omakohtainen, että sen työstäminen on haasteellista. Joskus teatterissa yleisön ja näyttelijän välille syntyy niinkin vahvoja kohtaamisia, että yleisöstä tullaan itkien kiittämään – näiden kohtaamisien haastateltavat kokevan tekevän nöyriksi ja olevan toisaalta se paras kiitos.”Kun joku tulee sanoo et nyt kosketti ni se on paras palkinto!”

Kokemuksellisuutena ja tunnereaktiona yleisön kohtaaminen on vahva, tätä tunnetta kuvaa suurimman osan elämänsä teatteria harrastanut nainen: ”Yleisön tunne reaktio tuo voimaa lavalle – sit ku yleisö on oikeen mukana ni se lähtee niinku lentoon – ne on huikeita kokemuksia!”

Tutun ja tuntemattoman yleisön kohtaamisessa koettiin eroavaisuuksia ”Roolissa on vaikeampaa kohdata tuttu kuin vieras.” toteaa 30-vuotias naishaastateltava, joka pohtii tilanteen luultavasti johtuvan siitä, että vieras näkee roolin ja tuttu tietää kuka oikeasti on ja näkee paremmin sen että näyttelee ”Tutut näkee minut, vieraat roolin.”

7.2 Sosiaalisen minän kehitys - itsevarmuus

Esiintymispelot olivat vähentyneet ja itseluottamus parantunut. Vuorovaikutustaidot, itsetuntemus ja kyky ajatella syvällisemmin ja laajemmin, olivat kehittyneet. Kyky toimia ryhmässä oli parantunut ja rohkeus oli lisääntynyt.

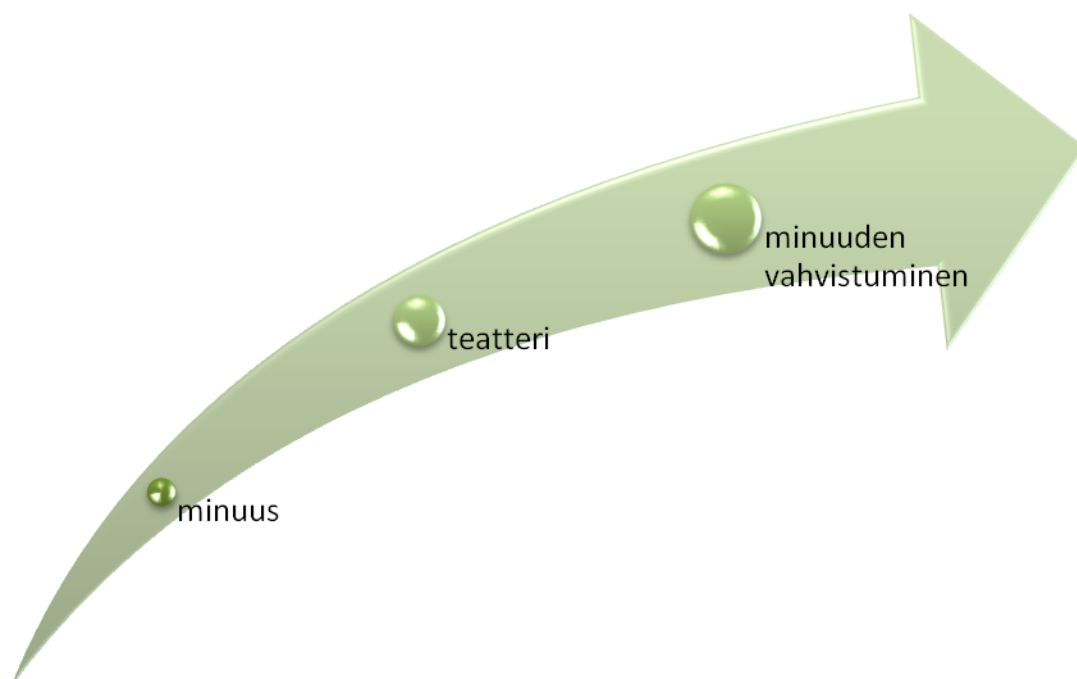
Sosiaaliseen kanssakäymiseen olivat lähes kaikki haastateltavat saaneet varmuutta ja osan mielestä oli jopa helpompi puhua ihan vieraiden ihmisten kanssa. Jotkut kokivat itseluottamuksen sosiaalisissa tilanteissa kasvaneen harrastuksen myötä.

Rohkeuden lisääntyminen, keskittymiskyvyn parantuminen, sanavaraston lisääntyminen ja muutenkin ilmaisun parantuminen koettiin hyötynä teatterinharrastamisessa – moni koki harrastuksen antaneen heille vahvuutta.

”Koitko sosiaalisen minäsi kehittyvän” – teemaan liitettiin paljon positiivisia kokemuksia. Teatteri harrastuksena koettiin toimivan vahvistavana ja auttavana niin opinnoissa kuin työelämässä. Sosiaalisten tilanteiden ”sietokyky” on parantunut ja on helpompi olla haastavissa tai ennalta määrittelemättömissä tilanteissa – sosiaalinen varmuus ja luotto omaan toimintaan koettiin kasvaneen ja pohdinnan jälkeen moni oli sitä mieltä, että juuri teatteri on ollut myötävaikuttamassa tätä muutosta.

”Pystyy olee tosi paljon avoimempi ja pystyy olee rehellinen kaikesta – se on tullu jotenki niiden roolien kautta, et ku miettii omien tunteiden kautta jotain rooli ni pystyy silleen asettuu muite saappaisiin helpommin ja näkee maailmaa silleen muutenki ku vaan niistä omista ajatuksista ja mielipiteistä riippuen.” pohtii teatteriin omien sanojensa mukaan kasvanut haastateltava. Myöhemmässä teemassa pohdittiin samaistumista ja roolityön mukanaan tuomaa kykyä ”astua toisen saappaisiin”, mutta moni koki roolityössä käytetyn samaistumisen myös vaikuttaneen sosiaalisen minän kasvuun ”Kun otat roolin, niin selvität erilaisten ihmisten taustoja, kun pitää opetella toisen ihmisen tunteita niin sehän kasvattaa henkisesti ja avartaa näkemään erilaisuutta.”

Reijo A. Kauppila puhuu - kirjassaan Vuorovaikutus ja sosiaaliset taidot - minän kasvusta eri sosiaalisten kognitioiden kautta. Hän ottaa kantaa sosiaalisten taitojen opittavuuteen ja taitojen tiedostettuun opetukseen. Näihin näkemyksiin pohjaten teatteri voidaan nähdä sosiaalisia taitoja opettavana yhteisönä, jossa roolityön kautta haetaan erilaisia keinoja olla vuorovaikutuksessa. Roolityö auttaa myös kokemaan erilaisia sosiaalisia tilanteita, kun arjen siviilissä olo. Näin laajennetaan käsitteellistä sosiaalista maailmaa ja kyetään toimimaan useammissa tilanteissa - opittua hyödyntäen!

Kuva 4. Minuuden muutos ja vahvistus

Tässä teemassa käytiin läpi myös itsevarmuutta, sen kehitystä ja kasvua harrastuksen myötä. Itsevarmuudella on merkittävä osa ihmisen toiminnassa, sillä itsensä tuntemus avaa ihmisen kokemaan myös ympäristöään ja selkeyttää kokemusten käsitteilyä.

Tutkimukseen osallistuneet henkilöt kokivat kaikki teatterin kohottaneen itsevarmuutta, mutta sen muutoksissa oli eroavaisuuksia. Tässä teeman vaiheessa erottui eri ikäisten harrastajien vastauksissa poikkeavuuksia – tai tarkemmin poikkeavuudet oli huomattavissa siinä minkä ikäisenä oli aloittanut.

Aikuisiällä harrastuksen aloittaneet kokivat olleensa jo itsevarmoja, mutta harrastus on antanut lisää keinoja itsetuntemukselle ja varmuuden saavuttamiselle. ”Roolien kautta uskaltaa lopulta olla rehellisemmin oma itsensä” pohtii 53-vuotias nainen haastattelussa – tämä ”rohkeus olla oma itsensä roolien myötä” -ajattelu nousee esille monen muunkin haastateltavan puheista. Tutkimuksessa nousee esille, että teatterin keinoin voi löytää omat vahvuudet ja heikkoudet ja oppia tunnistamaan ne kuitenkin samalla saaden ryhmän tukea – teatteri siis osaltaan auttaa hyväksymään itsensä ja roolityön kautta löytää uusia puolia itsestään. ”Itsevarmuus on kasvanut onnistumisien myötä – tavallaan ruokkii itse itseään!”

”Jos ei harrastuksen kautta ni mistäköhän tää on tullu (nauraa). Kyl mä luulen et ne onnistumisen tunteet on saanu kasvatettuu sitä itsevarmuutta et uskaltaa lähtee tekee, uskaltaa lähtee koittaa.” Kertoo ryhmän nuorin haastateltava. Nuorena harrastuksen aloittaneet kokivat jossain määrin kasvaneensa harrastuksen myötä ja harrastuksessa mukana olo on antanut harrastuksen suojan, sekä vahvistanut minän ja itsevarmuuden kasvua ja kehitystä.

Luottamus omaan toimintaan on kasvanut palautteen myötä – myös palautteen sieto kyky oli kasvanut – vaikkakin positiivinen palaute koettiin haastavaksi ottaa vastaan. ”Positiivisen palautteen vastaanotto on vaikeaa, vilpitön kiitos hankalaa” toteaa 36-vuotias haastateltava, jolle teatteri on antanut aikuisiällä ystäviä ja harrastuksen, jota ei uskonut löytävänsä, hän kokee teatterin olleen sosiaaliselle persoonalleen luontaista, mutta itsetuntemuksen ja tietynlaisen itsensä hyväksynnän kehittyneen.

7.3 Samaistuminen ja peilaus

Halusin kartoittaa teatterin positiivisten vaikutusten konkreettista näkymistä muun muassa kyvyssä samaistua kanssa ihmisten kokemuksiin ja ”astua toisen saappaisiin”. Hypoteesinani uskoin, että roolityön kautta haltuun otettu samaistumisen kyky voidaan siirtää arkeen. Haastatteluissa annoin haastateltavien vapaasti pohtia omaa tilannettaan ja sain hypoteesiani tukevia vastauksia.

Tunteiden viestinnän taso on tunnetilojen peilaamista ja niihin vastaamista. ”Me aistimme helposti ilmapiirin ja fiilikset. Ilmapiiri voi olla kylmä tai lämpöinen. Tähän liittyy myös sympatioiden ja antipatioiden tunnistaminen. Vuorovaikutus herättää aina erilaisia tunnetiloja, ja tunnetilat tarttuvat henkilöltä toiseen.” (Reijo Kauppila, 2000, 27) Tällä Kauppila tarkoittaa juuri ihmisen kykyä saavuttaa viestinnässä sama aallonpituus ja kokea empatiaa. Teatterin positiivinen vaikutus tämän taidon hallintaan oli havaittavissa, mutta henkilöt kokivat persooniensa olevan muutenkin herkkiä kokemaan ja tunnistamaan tunnetiloja.

”No mul on etuna työ...eli ollu mussa jo valmiina toi samaistuminen ja siks luulen et oli helppoa tehdä roolityötä.” pohtii aikuisiällä harrastuksen aloittanut nainen. Monet haastateltavat kokivat roolityössä harjoittelun tunteiden haun auttavat samaistumisessa arjessakin. Osa koki, ettei teatteri varsinaisesti auta, mutta toisaalta on helpompi käsitellä tunteita ja tulkita.

Kirjassa Seitsemän avainta hyviin henkilökemioihin Tony Dunderfelt kartoittaa vuorovaikutussuhteiden toimivuuteen tarvittavia avaimia – yhdeksi avaimeksi hän mainitsee kuuntelemisen ja samaistumisen taidon. ”Kokemuksen kuunteleminen ja toisen ihmisen tunteiden kunnioittaminen merkitsee jotain muuta kuin pelkkää korvien avaamista toisen sanoille ja mielipiteille. Tunne on oikeastaan sanaton elämys asiosta.” (Tony Dunderfelt, 2002., 45) Haastateltavat puhuivat tunteiden peilaamisesta – tällä he tarkoittavat draamatyöskentelyssä käytettävää tapaa hakea sama tunnetila vastaanäyttelijän kanssa ilman sanallista sopimusta. Tunteiden peilauksen taitoa voidaan hyödyntää vuorovaikutustilanteessa, jossa tällä keinoin annetaan toisen tunteille kunnioittava merkitys.

”Pyrin silleen aina siihen et katson asioita pöydän eri puolin ja se on tullu kyl nyt viimeaikoina – en tie miten paljon teatteri on ollu siihen myötä vaikuttamassa – en tie hmmm...” toteaa 40-vuotias mies haastateltava, joka haastattelun ulkopuolella jää pohtimaan samaistumisen ja peilaamisen mahdollisuuksia antina harrastuksesta.

Tony Dunderfelt kirjoittaa: ”Kun todella kuuntelen sinua, astun sisään sisäisyyteesi. Elän sinun sanoissasi, täytän itseni sinusta. Tässä vaiheessa ei voi ilmetä minkäänlaista arvostelua. Elän ajatuksesi kokonaisuudessa häiritsemättä sinua. Tämän kokonaisuuden punnitsen omien ajatusteni kanssa – mutta vasta silloin kun olen varmasti ymmärtänyt sanomasi. Puhuessasi on sinun kuunneltava minua. Siis kuunneltava kuuntelemista. Jos teet tämän, puhut minulle sisäisyytesi syvyyyksiin asti. Sinun, puhujan, on kuunneltava itseäsi ja minua, ja minun ei tule puhua itselleni silloin kun kuuntelen. Aloitamme molemmat kuuntelemisella, ja siitä nousee puhumisen tahto. Silloin tiedämme, minkälainen puhe on arvollinen täyttämään kuuntelemisemme valmistavan tilan. Kuka päättää puheen sisällön? Minuutemme, jotka tapaavat toisensa yhteisessä hiljaisuudessa. Jos puhut tällä tietoisuudella, ilmentävät sanasi jotain omasta olemuksestani itselleni ja saman palveluksen voin minä tehdä sinulle. Ja meille molemmille paljastuu yhteinen henkinen siteemme, kohtaamisestamme toteutuva Sana.”

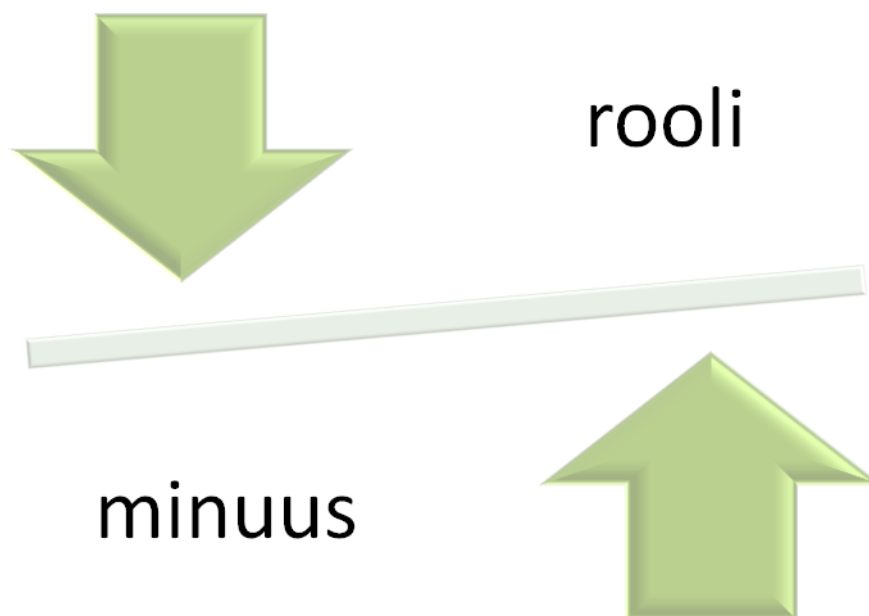
Dunderfelt on tutkinut ja kirjoittanut ohjeita vuorovaikutukseen ja tämän opinnäytetyöni tuloksena voin havaita, että moni vuorovaikutuksen kirjoon kuuluva taito kehittyä ja nousee tietoisuuteen teatteriharrastuksen kautta.

Havaittavaa on myös sosiodraama, jota käytetään juuri sosiaalisten taitojen ja vuorovaikutuksen opetuksessa. Tässä draaman tyyliä otetaan tositalanteita tai kirjoitetaan kirjoituksia joihin syvennyttään ja haetaan tunnetiloja – tällä keinoin opetellaan juuri peilausta ja ”toisen saappaisiin” astumista”. Sosiodraamaa käytetään ryhmäterapian ja pariterapian muotona – mutta teatteriharrasteessa tämä sosiodraaman keino tulee harrastuksen ”oheistuotteena”. ”Empatian oppimisessa on olennaista roolien tiedostaminen ja toisen ihmisen näkökulmien ymmärtäminen. Toisen asemaan asettuminen on olennaista sille, että voi nähdä ja ymmärtää ilmiöitä ja asioita toisen ihmisen näkökulmasta. Tästä syystä sosiodraamaharjoitukset sekä erilaiset ryhmä- ja vuorovaikutustilanteet ovat menetelminä soveltuvia empatian opettamiseen.” (Kaupila, 2000, 187)

7.4 Roolityö ja roolin kasvu osana persoonaa

Jo aiemmin avasin haastateltavien kokemuksia minän vahvistumisesta harrastuksen kautta. ”Taideharrastus voidaan nähdä eräänlaisena identiteettityönä. Kun ihminen on tekemisissä luovuutensa kanssa, samalla hän vahvistaa omaa identiteettiään juuri sellaisena luovana ihmisenä kuin on pohjimmiltaan. Tässä modernissa maailmassa meno on joskus niin hurjaa, että on hyvä pysähtyä miettimään, että kuka minä oikeastaan olen ja mitä teen täällä. Taideharrastus voi antaa vastauksen näihin kysymyksiin.” (Saresmaa, 2002, 74-77.)

Tunnetyö on yksi taideharrastuksen merkitysten muoto. Taidekokemukset saattavat esimerkiksi herättää ihmisissä empatian tunteita vaikka jonkun teatteriesityksen rooli-hahmon kautta. Taide-elämykset saattavat herättää erinäisiä tunteita muistojen kautta. Taide voi joko olla keinona voimistaa omia tunteita tai sitten purkaa niitä. (Saresmaa, 2002, 77-81.)

Kuva 5. Minuus ja rooli kohtaavat

”Teatteriin tuo paljon omaa persoona!” sanoo 30-vuotias haastateltava – hän pohtii roolin vaikuttavuutta ja sen mahdollisuuksia purkaa patoumia ja tunteita, varsinkin jos roolin kautta ilmennettävä kokemus on lähellä omaa elämää. Teatteri käytetään myös terapia muotona, jolloin sen pääpainona on tunteiden purku. Harrastuksena tunteiden purku tulee osana muuta harjoittelua – roolityön rinnalla joutuu helposti painiskelemaan vaikeidenkin henkilökohtaisten asioiden kanssa ja pohtimaan rooli-hahmon käytöksen suuntaa – varsinkin, jos rooli-hahmo on jossain määrin samanlainen kuin näyttelijä itse. Jos ohjaaja vaatii hahmoa toimimaan juuri päinvastoin, mitä näyttelijä itse tekisi – tällöin omien toimintatapojen ja sisäisten mallien käsittelylle pitää antaa aikaa, jotta roolia jaksaa esittää. Esimerkiksi jos roolissaan esittää äitiä ja on äiti siviilissä – roolin äiti kuitenkin huutaa lapsilleen, mitä itse siviilissä ei ikinä tekisi.

”Roolin inhimillisyys ja aitous ammennetaan omasta ittestä – mulle on vaan annetaan eri nimi ja pantu sanat suuhun” pohtii paljon teatterissa suurissa rooleissa ollut mies. Harrastajista 85 % koki roolianalyysin olevan tärkeä roolin synnyttämisen kannalta. Jokainen tunsi, että roolia pitää hakea niin kauan, että se tuntuu hyvältä ja siitä saa helposti kiinni – puolinaista roolia ei voi mennä tekemään, sillä se näkyy katsomoon.

Varsinkin harrastajateatterissa tilanne on seuraava: ”Näyttelijä tekee roolia omalla persoonallaan – ohjaaja antaa roolit sitä ajatellen” roolia myös haetaan ohjaajan avustuksella ja yhteisön tuella niin kauan, että se tulee ja vastaa ennalta päätettyä. ”Näyttelijä eläytyy näyttelemiseensä. Siitä huolimatta hän näyttelee ja on tietoinen siitä, että hän näyttelee.” (Johan Huizinga)

7.5 Teatteriharrastuksen koetut vaikutukset

Teatteriharrastuksen koetaan vaikuttaneen vahvasti elämään – monella on muodostunut tiiviitä ystävyyssuhteita teatterin kautta. Teatterissa on teatteri siskoja, veljiä, isiä ja äitejä – tiivis yhteisö, jonka sisällä on hyvä heittäytyä, kasvaa ja kehittyä. ”Teatteri on vaikuttanut ihan hirveästi, en tie missä olisin ilman sitä!” :huudahtaa 12-vuotiaana teatterin ystävän kautta löytänyt haastateltava, joka kokee saaneensa teatterista kasvulle hyvän tukiverkoston. Hän sanoo ”teatteri on osa elämää ja persoonaa!” ja hän varmasti tietää, mistä puhuu – onhan vuosia teatterissa vierähtänyt, teini-iästä aikuisuuteen.

Teatterin vahvistavaa vaikutusta pohditaan osana jokaista haastattelua – tähän teemaan nousee vahvimmin esille seuraava: ”Teatteri on antanut sellasta herkkyyttä ja lujuuksia kans kohdata maailma ja onhan siinä se harrastuksen suoja ja sitoutuminen”

Erilaisten ihmisten ja ryhmien kohtaaminen oli monelle tärkeää – koetut ystävyys suhteet ja vertaistuki ilahdutti ja toimi voimavarana. ”Paljon eri-ikäsiä ja eri sosiaaliluokista tulevia tekee toita samalla viivalla yhteistä juttua varten –kuinka monella joka ei harrasta tästä on näin laaja ystäväpiiri?!” toteaa 53-vuotias nais haastateltava, joka kokee teatterin jo olevan osa elämäänsä ja minä kuvaansa. ”Teatterilaisuus on osa minäkuvaani ja persoonaa – en oo ollut erossa ja se on osa kyllä!” Hän jatkaa, ”Ihmiset tekevät teatterista mielenkiintoista ja turvallista kun on se oma porukka.”

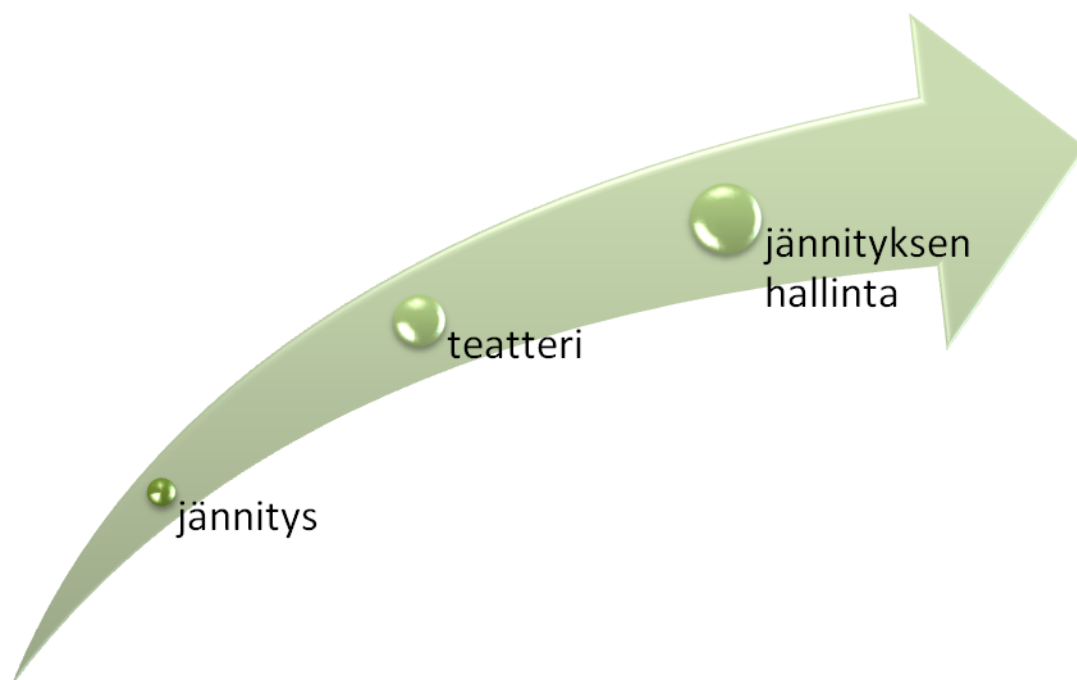
”Antanut minulle niin paljon. Olen löytänyt oman juttuni!”, kirjoittaa teatteriin mukaan rekrytoitu, harrastukseen ihastunut nainen. Teatterin vaikutus, ja sen henkilökohtaisuus ja osuus elämässä, tulee ilmi vahvasti kaikkien haastateltavien puheissa:

”En voi kuvitella elämää ilman sitä, kyl se niin elämää rikastuttava harrastus on ”- sanoo yksi haastateltavista. Vastaavia toteamuksia tulee muun muassa: ”En osaa sanoa kuvata et mitä se on se tunne se teatteri ja niin...ku sille antaa pikkusormen ni se viel kyl koko käden!”

Muutoksissa erityisesti esiin nousi sosiaalisen toiminnan muutos. ”Yleisesti sosiaaliset taidot määritellään sosiaalisesti hyväksyttäväksi opituksi käyttäytymiseksi, joka luo edellytyksiä ihmisen rakentavaan vuorovaikutukseen toisen kanssa. Käyttäytymisen tuottaa positiivisia tuloksia ja auttaa välttämään negatiivisia seurauksia. Sosiaaliisiin taitoihin kuuluvat tietyt vuorovaikutustaidot, joista sosiaalisesti taitava henkilö suoriutuu onnistuneesti.” (Kauppila, 2000, 125) Kauppila puhuu myös sosiaalisen osaavuuden edesauttavan itsetuntoa. ”Vuorovaikutus voi lisäksi tukea persoonallista kasvua ja identiteettiä.” (Kauppila, 2000, 168) Tämä piirre on huomattavissa tuloksena tutkimuksessani, sillä koetun sosiaalisuuden ja viestinnän helpottumisen myötävaikutuksessa henkilöt kokivat minän ja itsetunnon vahvistuneen.

Neljää vahvimmin koettua muutosta kysyttäessä teemoiksi nousivat: itsevarmuus ja rohkeus olla oma itsensä, sosiaalinen kyvykyys ja kanssakäymisen helpottuminen, avoimuus ja eräänlainen rehellisyyden vahvistuminen, puheliaisuus sekä äänen käytön parantuminen.

7.6 Jännitys ja sen muutos

Kuva 6. Jännityksen tunteen muutos

Jännittämisen muuttuminen hallittavaksi ja positiiviseksi tunteeksi koettiin arkea ja ramppikuumetta helpottavana asiana. Teatterissa joutuu käsittelemään jännitystä – ja vaikka taustalla on ryhmän tuki, on jännitys ja sen kokeminen hyvin henkilökohtaista. Jännityksen hallinta kehittyy harrastuksen myötä, ja vaikka moni koki roolissa ollessaan roolin suojan muuttavan jännityksen luonnetta verraten tilanteeseen, jossa esiintyy omana itsenään.

Kuten aikaisemmin tutkimuksessa jo todettiin ”kärsi” moni jännityksestä ennen harrastuksen alkua, mutta nyt harrastuksen myötä jännitys oli helpottanut ja muuttunut persoonan kasvun ja tuntemuksen myötä hallittavaksi ja jopa positiiviseksi tunteeksi, josta saattoi imeä voimaa.

8 TULOKSET

8.1 Pohdintaa ja esille nousseita huomioita

Kuten nuorin haastateltava asian kiteytti: ”Teatteri on antanu mulle niin paljon hymyjä ja sellasii onnistumisen tunteita ja sit ku käy kattoo teatterii – vaik aihepiiri olis mikä ni aina se jotenki koskettaa myös omaa elämää.” Teatteri antaa niin katsojille kuin sen tekijöille – se herättelee ja herkistää ja avaa näkemään asioita eri kanteilta. Sen läsnä olo on myös erilaista verraten elokuvaan, jossa fyysinen läsnäolo ei ruudun kautta välity yhtä inhimillisenä kuin teatterissa.

Vuorovaikutuksellisuus ja kanssakäyminen sekä yhteisön itsensä ja yleisön suuntaan oli selvästi herkistävä ja monelle mieleenpainuva kokemus, joka antoi sekä teatterilaisena, että persoonana paljon varmuutta ja käsittelemisen arvoisia kokemuksia. ”Suositteaisin ehdottomasti! Ei tarvii olla menevä tai itsevarma ku sä lähdet koittaa riittää et otat sen askeleen ja sit voit huomatakki et sussa piileeki avoin ja itsevarma persoona” – rohkaisee haastattelun nuorin.

Tämän tutkimuksen aiheeksi olin rajannut sosiaaliset ja vuorovaikutukselliset taidot, mutta tutkimuksen aikana esille nousi eräs huomiota herättävä teema - ammattiryhmät harrasteen sisällä. Havainnoinnin ja taustatietokyselyn kautta selvisi, että suuri osa teatterilaisista on ammatiltaan: opetustyössä, hoitotyössä, markkinointi tai IT-alalla – tämä seikka kiinnitti huomioni ja siksi selvitin tällä hetkellä koulua käyvien teatterilaisten tulevaa ammatillista suuntautumista ja sieltä tulleet tulokset tukivat havaintoani.

On mielenkiintoista huomata, että tietyt ammattiryhmän edustajat näkyvät enemmistönä teatterinharrastajissa ja olisi mielenkiintoista lähteä tutkimaan, mikä on vaikuttava tekijä tähän havaintoon. Hypoteesina ja oletteena toimisi ajatus, että nämä kyseiset ammatit ovat pitkälti joko esiintymistaitoa tai luovuutta vaativia – mutta siellä luovuus pitää rajata ammatillisen toiminnan rajoihin, jolloin teatteriharrastus toimii luovuutta vapauttavana ja esiintymisen eripuolia kokeilevana toimintana. Nuorten, vasta ammattiin hakeutuvien kohdalla, uskoisin harrastuksen tuoman varmuuden antaneen rohkaisua ja viitoittaneen uravalintaa aloille, joilla esiintyminen on luontaista ja osa työtä.

8.2 Loppupäätelmä

Opinnäytetyön pohjalta selviää, että teatteri vaikuttaa minuuteen ja sitä kautta vuorovaikutukseen ja sosiaalisuuteen – aihetta voisi laajentaa ja teatterin vaikutuksia muihin konkreettisiin elämän alueisiin voisi tutkia. Teatteria, sekä harrastuksena, että suoraan pedagogisena keinona voidaan käyttää välineenä minuuden vahvistamisessa. Teatteri tarjoaa ympäristön ja yhteisön kokemukselliselle minäorientaatiolle, jolloin voidaan saavuttaa tiedostetumpi ja syvämpi minuus.

Tutkimuksen tulokset antavat positiivisen lähtökohdan käyttää teatteria sosiaalisen vahvistamisen keinona – draama avaa tunnelukkoja ja antaa mahdollisuuksia kokeilla, roolin kautta, erilaisen toiminnan mahdollisuuksia ja toiminnan mukanaan tuomia tunteita.

LÄHTEET

http://www.edu.fi/lukio/lukiodiplomit/teatteri05_06.pdf (16.4.2010)

<http://www.q-teatteri.fi/yleisotyo/index.html> (25.2.2010)

<http://sokl.joensuu.fi/verkkojulkaisut/monitiet/okkonen.htm> (25.2.2010)

<https://oa.doria.fi/bitstream/handle/10024/42217/stadia-1210682665-3.pdf?sequence=1> (15.4.2010)

www.vihdinteatteri.fi (4.3.2010)

<http://www.facebook.com/home.php?#!/pages/Vihdin-Teatteri/283727111586?v=info&ref=ts> (17.3.2010)

Boal Augusto , 1992. Games for actors and non-actors, C.T.O.-BOAL

Cook & Campbell, 1979 Threats to Experimental Validities, Arizona state University

Dunderfelt Tony, 2002. Seitsemän avainta hyviin henkilökemioihin, Helsinki, hakapaino Oy

Eskola, J. & Suoranta, J.2000 Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino

Heikkinen Hannu, 2004. Vakava leikillisuus. Dark oy, Vantaa

Helenius, Jäälinoja, Sormunen, 2000 Sesam: Avaimia esiopetuksen draamapedagogiikkaan. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino

Humak 2004, teos: Foorumiteatteri vastauksena monikulttuurisuuden haasteisiin

Johnstone Keith, 1992. Impro Improvisation and theatre. New York: Routledge.

Johnstone Keith, 2001. Impro: Improvisoinnista iloa elämään ja esiintymiseen. Yliopistopaino, Helsinki

Kauppila Reijo A., 2000. Vuorovaikutus ja sosiaaliset taidot. Jyväskylä PS-Kustannus

Kiviniemi Kari, 2007, Laadullinen tutkimus prosessina, Jyväskylä PS-Kustantamo

Kopakkala Aku, 2005. Porukka, jengi, tiimi. Ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. Helsinki: Edita Prima oy.

Korhonen, Pekka & Østern, Anna-Leena (toim.) 2001. Katarsis Draama, teatteri ja kasvatus. Jyväskylä: Atena kustannus oy

Koskenniemi, Pieta 2007. Osallistava teatteri Devising ja muita merkillisyyksiä. Opinto keskus kansalaisfoorumi.

Lehtonen Jaakko, Tanttu-Knapp Helena, 1994. Draama.Nyt. ER-Paino, Jyväskylä

Lehtonen Jaakko, Lintunen Jarmo, 1995. Draama. Elämys. Kokemus. ER-Paino, Jyväskylä

Merton, R.K., Fiske, M. & Kendall, P. L. 1956. The focused interview. A manual of problems and procedures. Glencoe, IL: Free Press

Opinto hakuopas 2010

Owen Allan & Barber Keith, 1997. Draama toimii. Helsinki: JB-Kustannus

Raitala Heta, Heinonen Timo, 2003. Dramaturgioita. Palmenia-Kustannus

Routarinne Simo, 2004. Improvisoi. Tammer-paino oy, Tampere

Saresmaa Tuija, 2002. Häivähdys kauneutta. Taide suomalaisten arjessa (2. painos). Helsinki: Kansanvalistusseura.

Sinivuori Timo, 2002. Teatteriharrastuksen merkitys. Kasvatustieteiden laitos. Tampereen yliopisto. Akateeminen väitöskirja.

Suomen Teatteriliitto, Suomen Teatterit ry

Ventola Marjo-Riitta, Renlund Micke, 2005. Draamaa ja teatteria yhteisöissä. Helsingin Ammattikorkeakoulu Stadian julkaisuja

Visanti Marja-Liisa, Järnefelt Heljä, Bäckman Pia, Opetushallitus, 2007 Luovuuspedagogiikka, Erweko Helsinki

Weston Judith, 1999. Näyttelijän ohjaaminen. Jyväskylä: Gummerus kustannusyhtiöt oy.

Wickham Glynne, 1995, Teatterin Historiaa

LIITTEET

Liite 1

Kysymykset:

Taustatiedot:

1. Sukupuoli?
2. Ikä?
3. Asuinpaikka?
4. Siviilisääty?
5. Ammatti/opiskelija?
6. Milloin aloittanut teatteriharrastuksen?
7. Millaisia rooleja tai työ tehtäviä teatterissa?

Mielikuvat ennen teatteri harrastuksen aloittamista:

1. Miksi aloitit teatteriharrastuksen?
2. Mistä kuulit teatteri harrastuksesta (lehdestä, tutuilta, kavereilta jo teatteria harrastavilta)?
3. Millainen mielikuva sinulla oli teatteri harrastuksesta ennen harrastuksen aloittamista?
4. Mainitse neljä syytä, miksi aloitit teatteri harrastuksen?
5. Millainen olit sosiaalisena toimijana (puhujana, osana yhteisöä, töissä, koulussa) ennen harrastuksen aloittamista?
6. Oletko ajatellut, että harrasteen aloittamiseen voisi liittyä ongelmia (jännitys, tutustumisen vaikeus)?
7. Millaisen roolin olit toivonut itsellesi osana teatteri yhteisöä?

Harrastuksen aikana tapahtuneet mielikuva muutokset:

1. Miten mielikuvat teatteriharrastuksesta muuttuivat harrastuksen myötä?
2. Ilmenikö harrastuksen myötä/aikana ongelmia (ajankäyttö, tyytymättömyys omaan rooliin harrasteen piirissä)?

3. Koitko sosiaalisen minäsi kehittyvän – oliko helpompi puhua ja olla yhteyksissä uusiin ja tuttuihin ihmisiin? Otitko kontakteja helpommin?
4. Havaitsitko itsevarmuuden lisääntyvän/lisääntyneen?
5. Huomasitko pystyväsi eri roolisuoritusten jälkeen (kun olit itse opetellut samaistumaan johonkin hahmoon) helpommin asettuvasi toisen ihmisen asemaan esim. konflikti tilanteessa tai tutustuessa uusiin ihmisiin?
6. Miten olet kokenut teatteriharrastuksen vaikuttaneen sinuun positiivisesti/negatiivisesti?
7. Mainitse neljä asiaa joiden koet muuttuneen teatteriharrastuksen myötä (koskien omaa käytöstä ja olemusta sekä tapaa toimia)?